

Het bijbelboek Exodus. Met God door de woestijn

Het bijbelboek Exodus

Met God door de woestijn

door Marjolein Gommers

Tenzij anders vermeld, zijn alle bijbelcitaten in dit werk overgenomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling 2021 (NBV21), uitgegeven door het Nederlands Bijbelgenootschap.

Copyright © 2024 Marjolein Gommers, Roosendaal

ISBN 9789465127200

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

De HEER zei: 'Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien, hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord. Ik ken hun lijden, en daarom ben Ik gekomen om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden en hen weg te leiden naar een prachtig en uitgestrekt land.'
(Exodus 3:7-8)

Door zijn geloof verliet Mozes Egypte zonder bevreesd te zijn voor de woede van de koning, want hij bleef standvastig als iemand die de Onzichtbare ziet. Door hun geloof vierden ze het Pesach en besprenkelden ze de deurposten met bloed, opdat de doodsengel hun eerstgeborenen zou sparen. Door hun geloof trokken ze door de Rode Zee als over droog land, terwijl de Egyptenaren, toen ze dat ook probeerden, verdronken.
(Hebreeën 11:27-29)

God vraagt niet om een perfect geloof, maar om een bereid hart.
(Corrie ten Boom)

Dit boek is opgedragen aan allen die willen leren hoe Gods plan van bevrijding en vernieuwing in hun eigen leven zichtbaar kan worden. Exodus neemt ons mee van slavernij naar vrijheid, van chaos naar orde en van afstand naar een intieme relatie met God. Ik hoop dat deze bijbelstudies je helpen om niet alleen Gods grootheid te zien in de verhalen van Mozes en Israël, maar ook in je eigen leven. Moge dit boek je aanmoedigen om op Hem te vertrouwen, zelfs wanneer de weg moeilijk lijkt.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

De slavernij in Egypte en de uittocht

Exodus 1: Israël in Egypte onderdrukt
Exodus 2: Mozes: Van redding tot ballingschap
Exodus 3: De roeping van Mozes
Exodus 4: Mozes' aarzeling en Gods bevestiging
Exodus 5: Farao's verharding en de verzwaring van Israëls lasten
Exodus 6: Gods belofte van bevrijding hernieuwd
Exodus 7: Mozes en Aäron voor de farao: begin van de plagen
Exodus 8: Plagen van kikkers, muggen en ongedierte
Exodus 9: Plagen van veepest, zweren en hagel
Exodus 10: Plagen van sprinkhanen en duisternis
Exodus 11: De aankondiging van de tiende plaag
Exodus 12: Het Pascha en de tiende plaag: bevrijding uit Egypte

De reis door de wildernis

Exodus 13: Instelling eerstgeborene en wolk- en vuurkolom
Exodus 14: De doortocht door de Rode Zee
Exodus 15: Lied van Mozes en Mirjam: lofzang na bevrijding
Exodus 16: Het manna: Gods voorziening in de woestijn
Exodus 17: Water uit de rots en overwinning op Amalek
Exodus 18: Jetro's raad aan Mozes

De wetgeving en het verbond

Exodus 19: Gods verbond bij de Sinai
Exodus 20: De tien geboden
Exodus 21: Wetten over rechtvaardigheid en mededogen
Exodus 22: Sociale en morele wetten
Exodus 23: Wetten over rechtvaardigheid en aanbidding
Exodus 24: De bevestiging van het verbond

De bouw van de tabernakel

Exodus 25: De tabernakel: instructies voor de ark en de lampenstandaard
Exodus 26: De tabernakel: bouw van de tent
Exodus 27: Het brandofferaltair en het voorhof
Exodus 28: Priesterlijke kleding en verantwoordelijkheden

Exodus 29: Wijding van de priesters
Exodus 30: Het reukofferaltaar, de heffing en de zalfolie
Exodus 31: Bezieling van de ambachtslieden en de sabbat
Exodus 32: De zonde van het gouden kalf
Exodus 33: Mozes' smeekbede om Gods aanwezigheid
Exodus 34: De vernieuwing van het verbond
Exodus 35: De sabbat en de vrijwillige gaven voor de tabernakel
Exodus 36: De bouw van de tabernakel: toewijding van de ambachtslieden
Exodus 37: De ark, de tafel, de lampenstandaard en het reukofferaltaar
Exodus 38: Het brandofferaltaar, het wasvat en de voorhof
Exodus 39: De priesterlijke kleding en voltooiing van de tabernakel
Exodus 40: De opbouw van de tabernakel en Gods heerlijkheid

Geraadpleegde literatuur

Voorwoord

In dit boek bespreek ik de bevrijding van Israël uit Egypte en de bijzondere reis van slavernij naar een verbondsrelatie met God, zoals beschreven in het bijbelboek Exodus. Mijn doel is om de betekenis van deze verhalen te ontsluiten voor christenen die al enige kennis van de Bijbel hebben, met name van het Oude Testament, maar die graag dieper willen ingaan op de thematische en theologische aspecten ervan.

Het is voor christenen van groot belang om Exodus diepgaand te bestuderen, omdat dit bijbelboek cruciale theologische en historische thema's behandelt die ons geloof en onze wereldbeschouwing vormgeven. Het biedt een rijk inzicht in de aard van God, Zijn machtige daden en Zijn verlangen naar een relatie met Zijn volk. Dit boek legt fundamentele voor ons begrip van verlossing, verbond en aanbidding door aandacht te besteden aan:

- **Bevrijding uit slavernij:** de uittocht uit Egypte is de kern van Exodus en toont Gods macht om Zijn volk te redden. Het verhaal van de tien plagen en de doortocht door de Schelfzee laat zien dat God zowel de natuur als de machten van deze wereld overheerst. Deze bevrijding is niet alleen een historisch feit, maar ook een krachtig symbool van de spirituele bevrijding die we in Christus ontvangen. Dit thema herinnert ons eraan dat God niet onverschillig is voor het lijden van Zijn volk, maar dat Hij handelt om hen te verlossen en een nieuwe toekomst te geven.
- **Het verbond bij de Sinai:** een hoogtepunt in Exodus is Gods openbaring op de berg Sinai, waar Hij een verbond sluit met Israël en hen oproept om een heilig volk te zijn. De Tien Geboden en andere wetten die hier worden gegeven, vormen de basis voor een leven in gemeenschap met God. Dit verbond is geen eenzijdige afspraak, maar een uitnodiging tot wederzijdse trouw en gehoorzaamheid. Het laat zien dat vrijheid niet zonder verantwoordelijkheid komt: Gods volk is geroepen om in heiligheid te wandelen.
- **De tabernakel en Gods aanwezigheid:** het laatste deel van Exodus richt zich op de bouw van de tabernakel, de plaats waar God onder Zijn volk wil wonen. De tabernakel is meer dan een fysieke constructie; het is een krachtig symbool van Gods nabijheid en Zijn verlangen om Zijn volk te leiden en te beschermen. Dit thema benadrukt dat God niet ver weg is, maar dichtbij wil zijn – een waarheid die doorwerkt in het hele Oude en Nieuwe Testament.
- **Leiderschap en gehoorzaamheid:** Mozes, de centrale figuur in Exodus, is een voorbeeld van leiderschap dat gebaseerd is op gehoorzaamheid aan Gods roeping. Zijn rol als bemiddelaar, profeet en wetgever biedt een diep inzicht in hoe God mensen gebruikt om Zijn plannen te verwezenlijken. Tegelijkertijd zien we in de verhalen over Israëls ongehoorzaamheid – zoals bij het gouden kalf – hoe belangrijk het is om trouw te blijven aan Gods geboden en vertrouwen te hebben in Zijn leiding.

Door Exodus diepgaand te bestuderen, krijgen we niet alleen inzicht in fundamentele theologische en historische gebeurtenissen, maar versterken we ook ons geloof. We leren meer over Gods karakter, Zijn plannen voor verlossing en de betekenis van vrijheid en toewijding in ons eigen leven. Dit boek nodigt ons uit om te reflecteren op onze relatie met God, onze rol als verlost en onze dagelijkse keuzes om Hem te volgen.

Over de opbouw van dit boek

In de hoofdstukken die volgen, duiken we dieper in de tekst van Exodus. Op basis van thematische eenheden heb ik het boek opgedeeld in verschillende hoofdstukken. Elk hoofdstuk begint met een overzicht van de verzen die worden behandeld. Ik moedig je aan om deze verzen vooraf in je eigen Bijbel te lezen, zodat je je eerdere lees- en leerervaringen kunt activeren. Hoewel mijn uitgangspunt de NBV21 is, heb ik ook andere vertalingen geraadpleegd om een breder perspectief te bieden.

Bij het schrijven van dit boek heb ik mezelf voortdurend afgevraagd welke lessen Exodus bevat voor westerse christenen in de eenentwintigste eeuw en hoe we deze lessen zo concreet mogelijk in ons dagelijks leven kunnen toepassen. Ik richt mij op lezers die geen uitgebreide theologische werken willen doorspitten, maar toch op zoek zijn naar een beknopte en heldere uitleg die de afstand tussen de oorspronkelijke bijbeltekst en de toepassing ervan in het dagelijks leven verkleint.

Ik heb gestreefd naar het verhelderen van de religieuze, historische en culturele achtergronden van Exodus, om de kloof in tijd en plaats te overbruggen tussen ons en de gebeurtenissen die in dit boek worden beschreven. Door een uitgebreide karakterstudie van Mozes probeer ik zijn gedrag en beslissingen te verklaren en te reflecteren op hoe deze ons kunnen inspireren in ons eigen geloofsleven. Elk hoofdstuk bevat een bespreking van de belangrijkste boodschappen en praktische toepassingen voor ons leven in de eenentwintigste eeuw.

In ieder hoofdstuk staan verwerkingsvragen en discussievragen opgenomen. De verwerkingsvragen kunnen je helpen om na te gaan of je de inhoud van de bijbeltekst en de toelichting goed begrepen hebt. De discussievragen zijn bedoeld als leidraad voor gezamenlijke bijbelstudie in kleine groepjes.

Hoewel ik in de lopende tekst geen voet- of eindnoten heb opgenomen, sluit ik het boek af met een lijst van geraadpleegde literatuur. Deze lijst is niet volledig, omdat ik tijdens het schrijven een enorme hoeveelheid materiaal heb bestudeerd, waardoor het onmogelijk was om al die inspiratiebronnen precies te achterhalen. Toch zijn al deze stemmen op de achtergrond aanwezig en hebben ze bijgedragen aan het schrijven van dit boek.

Ik wens je veel zegen toe bij het ontdekken van de waardevolle schatten die het bijbelboek Exodus bevat!

Marjolein Gommers

Inleiding

In deze inleiding worden verschillende achtergronden bij het boek Exodus geschetst.

1. De titel

De naam van het bijbelboek Exodus is diep geworteld in de kern van het verhaal dat het vertelt: een uittocht, een bevrijding uit slavernij. Het woord 'Exodus' komt uit het Grieks en betekent letterlijk 'weg uit' of 'uitgang'. Deze titel werd aan het boek gegeven in de Septuagint, de Griekse vertaling van de Hebreeuwse Bijbel. Het benadrukt de belangrijkste gebeurtenis in het boek: het vertrek van het volk Israël uit Egypte, waar ze eeuwenlang in slavernij hadden geleefd. In het Hebreeuws heet het boek echter 'Shemot', wat 'Namen' betekent. Deze titel is ontleend aan de eerste woorden van het boek: 'Dit zijn de namen van de zonen van Israël'. Waar de Griekse titel zich richt op het dramatische hoogtepunt, namelijk de uittocht, legt de Hebreeuwse titel de nadruk op de continuïteit van het verhaal. Het herinnert de lezer eraan dat Exodus geen op zichzelf staand boek is, maar een vervolg op Genesis, waarin de aartsvaders en hun nageslacht een centrale rol spelen. Deze twee titels vullen elkaar mooi aan. 'Shemot' benadrukt de identiteit en geschiedenis van Gods volk, terwijl 'Exodus' ons wijst op Gods ingrijpen om hen te bevrijden en een nieuwe toekomst te geven. Samen vertellen ze het verhaal van slavernij naar vrijheid, van namen die dreigen te verdwijnen in de vergetelheid van Egypte naar een volk dat geroepen wordt door de naam van hun God.

2. Het auteurschap

Wie heeft het boek Exodus geschreven? Traditioneel wordt aangenomen dat Mozes de auteur is van dit bijbelboek, net als van de andere boeken van de Pentateuch, de eerste vijf boeken van de Bijbel. Deze opvatting is eeuwenlang binnen zowel het jodendom als het christendom breed aanvaard. Het idee van Mozes als auteur wordt ondersteund door verslagen in Exodus zelf waarin God Zijn dienaar Mozes opdraagt om gebeurtenissen op schrift te stellen, zoals de overwinning op Amalek (Exodus 17:14). Bovendien wordt in andere bijbelboeken, zoals het Nieuwe Testament, naar Mozes verwezen als de schrijver van de wet. Toch is de kwestie van het auteurschap in de moderne tijd onderwerp van debat. Sinds de negentiende eeuw hebben bijbelwetenschappers verschillende theorieën ontwikkeld over de oorsprong van de Pentateuch. De zogenaamde 'documentaire hypothese' suggereert dat Exodus, net als de andere boeken van de Pentateuch, is samengesteld uit meerdere bronnen die in verschillende perioden zijn geschreven en later zijn samengevoegd. Deze theorie probeert literaire verschillen en herhalingen in de tekst te verklaren. Hoewel dit debat interessante inzichten biedt in de structuur en samenstelling van het boek, blijft het vanuit geloofsperspectief belangrijk om te erkennen dat het boek Exodus uiteindelijk is geïnspireerd door God. Of Mozes nu zelf de precieze woorden heeft opgeschreven of dat latere redacteuren zijn werk hebben uitgewerkt, de boodschap van het boek blijft hetzelfde: het onthult Gods machtige daden en Zijn verbond met Israël. Voor ons als lezers van dit bijbelboek is het vooral van belang om Mozes te zien als de centrale

menselijke figuur in Exodus, niet alleen als leider van het volk maar ook als degene die Gods woorden en wetten aan Israël heeft doorgegeven. Dat maakt zijn rol als vermeend auteur des te geloofwaardiger en betekenisvoller.

3. De datering

De datering van het bijbelboek Exodus roept discussie op. Traditioneel gezien wordt aangenomen dat de gebeurtenissen van Exodus plaatsvonden in de late bronstijd, een periode tussen ongeveer 1550 en 1200 voor Christus. Binnen deze brede tijdsperiode zijn er twee belangrijke theorieën over wanneer de uittocht van Israël uit Egypte plaatsvond. De vroege datering plaatst de gebeurtenissen rond 1446 voor Christus, tijdens de regeerperiode van farao Thoetmoses III of Amenhotep II. Deze datering wordt vaak gebaseerd op een letterlijke interpretatie van 1 Koningen 6:1, waar staat dat de tempel van Salomo werd gebouwd 480 jaar na de uittocht. Als Salomo rond 966 voor Christus begon met de bouw, brengt dat ons bij een uittocht in de vijftiende eeuw voor Christus. Dit past ook bij bepaalde archeologische gegevens, zoals de aanwezigheid van Semitische gemeenschappen in de Nijldelta. De late datering situeert de uittocht in de dertiende eeuw voor Christus, rond 1270 voor Christus, tijdens de regeerperiode van Ramses II. Deze theorie is gebaseerd op teksten in Exodus die verwijzen naar de bouw van de steden Pitom en Rameses (Exodus 1:11), die vaak in verband worden gebracht met Ramses II. Archeologische ontdekkingen in de regio lijken te wijzen op een bloei van steden en infrastructuur in deze tijd. Hoewel er geen consensus bestaat over de exacte datering, is het belangrijk om te benadrukken dat de betekenis van Exodus niet afhangt van het precieze jaartal. Het verhaal overstijgt de grenzen van de tijd en vertelt over de macht van God om Zijn volk te verlossen, ongeacht de historische details.

4. De historische achtergrond

De gebeurtenissen in Exodus spelen zich af tegen de achtergrond van het machtige Egyptische rijk, dat in de oudheid een van de meest geavanceerde beschavingen ter wereld was. Egypte stond bekend om zijn indrukwekkende architectuur, waaronder de piramiden en tempels, maar ook om zijn geavanceerde landbouwsystemen, die afhankelijk waren van de jaarlijkse overstroming van de Nijl.

Tegen de tijd dat Israël in slavernij verkeerde, stond Egypte waarschijnlijk onder de heerschappij van de farao's van de achttiende of negentiende dynastie. Deze farao's heersten met absolute macht en hun rijkdom en prestige werden versterkt door de arbeid van slaven en buitenlandse arbeiders. Israël, dat in Egypte terecht kwam tijdens de hongersnood in de tijd van Jozef, groeide uit tot een aanzienlijk volk. Hun groei werd door de farao gezien als een bedreiging, wat leidde tot hun onderdrukking.

Daarnaast waren religie en cultuur sterk verweven in het Egyptische leven. De farao werd gezien als een goddelijke figuur, de belichaming van de orde en stabiliteit. In deze context is het optreden van de God van Israël bijzonder krachtig. Hij confronteert de farao en het pantheon van Egyptische goden rechtstreeks, waarmee Hij laat zien dat Hij de ware God is.

5. De historiciteit

De vraag naar de historische betrouwbaarheid van Exodus is al eeuwenlang onderwerp van discussie. Terwijl het bijbelboek zelf spreekt van concrete plaatsen en gebeurtenissen, zoals de slavernij in Egypte, de tien plagen en de doortocht door de Schelfzee, blijven directe archeologische bewijzen schaars. Toch zijn er interessante aanwijzingen die de bijbelse gebeurtenissen ondersteunen. In de Nijldelta, met name in het gebied dat bekend staat als Goshen, zijn sporen gevonden van Semitische nederzettingen. Deze gemeenschappen lijken overeen te komen met het profiel van Israël in Egypte. Ook wijzen Egyptische administratieve teksten op de aanwezigheid van buitenlandse arbeiders, die mogelijk werden ingezet voor grootschalige bouwprojecten, zoals de steden genoemd in Exodus 1:11. Maar de route van de uittocht zelf blijft een mysterie. De exacte locatie van de Schelfzee is niet met zekerheid vast te stellen. Het Hebreeuwse woord kan ook worden vertaald als Rietzee, wat mogelijk wijst op een moerasachtig gebied ten oosten van de Nijl. Toch vertellen overleveringen consistent over een wonderbaarlijke doortocht die Israël in veiligheid bracht. Hoewel veel van het bewijs indirect blijft, versterkt de geografische en archeologische context het geloof dat Exodus wortels heeft in echte historische gebeurtenissen. Tegelijkertijd reikt de betekenis van Exodus verder dan de vraag naar bewijslast. Het is een krachtig getuigenis van Gods handelen in de geschiedenis, een verhaal dat generaties blijft inspireren en bekrachtigen.

6. De structuur en opbouw

Het bijbelboek Exodus is als een meesterlijk gecomponeerde symfonie, waarin verschillende thema's en bewegingen elkaar opvolgen en versterken. Hoewel het boek uiteenlopende verhalen en wetten bevat, is er een duidelijke structuur die de lezer helpt de rode draad te volgen. Deze structuur weerspiegelt een reis, niet alleen geografisch van Egypte naar de Sinai, maar ook spiritueel, van slavernij naar een verbondsrelatie met God.

Hoofdstukken 1-12: De slavernij in Egypte en de uittocht

Het verhaal begint met een sombere toon. Het volk Israël is gegroeid in aantal en kracht, maar wordt gezien als een bedreiging door een nieuwe farao, 'die Jozef niet gekend had'. Dit leidt tot zware slavernij, onderdrukking en een poging tot genocide. Midden in deze duisternis verschijnt Mozes, geroepen door God vanuit een brandende braamstruik, met een opdracht: 'Laat Mijn volk gaan.' De eerste beweging van Exodus wordt gedomineerd door de confrontatie tussen Mozes en de farao. Dit culmineert in de tien plagen, die niet alleen het Egyptische rijk treffen, maar ook laten zien dat de God van Israël machtiger is dan de goden van Egypte. De climax komt met de instelling van het Pascha en de tiende plaag, die de farao eindelijk dwingt om Israël vrij te laten.

Hoofdstukken 13-18: De reis door de wildernis

Na de dramatische uittocht leidt God Zijn volk de wildernis in, beschermd door een wolk- en vuurkolom. De doortocht door de Schelfzee vormt een ander hoogtepunt: de wateren scheiden zich, het volk trekt erdoorheen en het Egyptische leger wordt verzwolgen. Dit

moment markeert het einde van de slavernij en het begin van vrijheid. Toch brengt de wildernis niet alleen vrijheid, maar ook beproevingen. Het volk ervaart honger en dorst en God voorziet hen op wonderlijke wijze met manna en water uit de rots. De reis naar de Sinaï is zowel fysiek als spiritueel: het is een periode van leren vertrouwen op God.

Hoofdstukken 19-24: De wetgeving en het verbond

Bij de berg Sinaï bereikt het verhaal een majesteitelijk hoogtepunt. God openbaart zichzelf aan Israël, gehuld in donder, bliksem en rook. Hier geeft Hij de Tien Geboden en andere wetten die de basis vormen voor het verbond tussen God en Zijn volk. Het is een huwelijksceremonie in spirituele zin: God bindt zich aan Israël en roept hen op tot heiligheid en gehoorzaamheid. Dit gedeelte laat zien dat vrijheid niet hetzelfde is als vrijblijvendheid. Israël wordt geroepen om een volk van God te zijn, apart gezet door hun trouw aan Zijn wetten. De wetgeving weerspiegelt Gods karakter en Zijn verlangen naar rechtvaardigheid, genade en toewijding.

Hoofdstukken 25-40: De bouw van de tabernakel

Het laatste deel van Exodus verschuift naar het praktische: de bouw van de tabernakel, de plaats waar God onder Zijn volk wil wonen. Het gedetailleerde ontwerp toont niet alleen Gods aandacht voor schoonheid en orde, maar benadrukt ook dat Hij een God is die dichtbij wil zijn. Dit gedeelte wordt onderbroken door de zonde van het gouden kalf, een schrijnend moment dat Gods genade nog duidelijker laat zien. Ondanks Israëls ontrouw vernieuwt God het verbond en gaat Hij verder met Zijn plan. Het boek eindigt met de voltooiing van de tabernakel, waarin Gods heerlijkheid neerdaalt. Dit sluit het verhaal af met een krachtige boodschap: God is niet alleen de Verlosser, maar ook de Woonplaats van Zijn volk.

Het grote geheel

De structuur van Exodus weerspiegelt een duidelijke beweging: van onderdrukking naar bevrijding, van chaos naar orde en van afstand tot gemeenschap met God. Elk deel bouwt voort op het vorige en bereidt de weg voor de volgende stap. De slavernij in Egypte roept de vraag op wie de ware koning is, de reis door de wildernis toont Gods voorzienigheid, de wetgeving onthult Zijn heiligheid en de tabernakel onderstreept Zijn verlangen om onder Zijn volk te wonen. Samen vormen deze onderdelen een verhaal dat niet alleen historisch relevant is, maar ook diep spiritueel en theologisch. Het roept op tot overgave, vertrouwen en aanbidding, een boodschap die vandaag de dag even krachtig is als in de tijd van Mozes.

7. Plaats van Exodus binnen het Oude Testament

Het bijbelboek Exodus neemt een centrale plaats in binnen het Oude Testament en speelt een sleutelrol binnen de Pentateuch, de eerste vijf boeken van de Bijbel. De Pentateuch, ook wel de Thora genoemd, vormt het fundament van het geloof en de identiteit van Israël. Binnen deze verzameling van boeken is Exodus het verhaal van verlossing en openbaring: het vertelt hoe God Zijn volk uit slavernij bevrijdt en hen leidt naar een verbondsrelatie met Hem.

Terwijl Genesis de oorsprong van de wereld en het volk Israël beschrijft, zet Exodus het verhaal voort door te laten zien hoe dit volk wordt gevormd in de smeltkroes van Egypte en in de wildernis. De gebeurtenissen van Exodus zijn nauw verbonden met wat volgt in Leviticus, Numeri en Deuteronomium. In Leviticus zien we hoe de wetten en regels die in Exodus worden gegeven, verder worden uitgewerkt, vooral met betrekking tot de tabernakel en de eredienst. Numeri beschrijft hoe het volk door de wildernis trekt en leert leven als Gods volk, terwijl Deuteronomium het verbond en de wetgeving opnieuw bevestigt voordat Israël het beloofde land binnentrekt.

Exodus is ook van groot belang voor de rest van het Oude Testament. De uittocht uit Egypte wordt keer op keer aangehaald als bewijs van Gods trouw en macht, een herinnering voor Israël om Hem te vertrouwen en te gehoorzamen. De wetgeving die aan Israël wordt gegeven, vormt de basis voor hun samenleving en ethiek, terwijl de instelling van de tabernakel Gods voortdurende aanwezigheid onder Zijn volk benadrukt.

8. Plaats van Exodus binnen de Bijbel als geheel

De invloed van Exodus strekt zich uit over de hele Bijbel. Het boek vormt een van de fundamenteën waarop de rest van de bijbelse boodschap is gebouwd. In het Oude Testament is het de grote daad van bevrijding die Israëls identiteit als Gods volk definieert. In het Nieuwe Testament wordt de boodschap van Exodus verdiept en vervuld in Jezus Christus.

Jezus wordt vaak gezien als een nieuwe Mozes, de ultieme verlosser die Gods volk niet alleen bevrijdt van fysieke slavernij, maar ook van de zonde. Het Pascha, ingesteld in Exodus 12, krijgt een nieuwe betekenis in Jezus' dood en opstanding, waarbij Hij wordt geïdentificeerd als 'het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt' (Johannes 1:29). De uittocht uit Egypte wordt een voorafschaduw van de redding die Jezus brengt.

Ook andere thema's uit Exodus worden verder uitgewerkt in de Bijbel. De tabernakel, waar Gods aanwezigheid woonde, wijst vooruit naar de komst van Jezus als 'God met ons' (Matteüs 1:23) en uiteindelijk naar de nieuwe hemel en aarde, waar God voor altijd onder Zijn volk zal wonen (Openbaring 21:3). De wetgeving van Exodus vormt de achtergrond voor Jezus' onderricht, waarin Hij benadrukt dat Hij de wet niet komt afschaffen, maar vervullen (Matteüs 5:17).

Kortom, Exodus biedt ons een diep inzicht in Gods plan van redding dat zich door de hele Schrift heen ontvouwt. Het is een boek dat niet alleen de geschiedenis van Israël vertelt, maar ook de weg bereidt voor de komst van de Messias en de uiteindelijke verlossing van de hele schepping.

9. De verbinding met Genesis

Exodus sluit naadloos aan op Genesis, het eerste boek van de Bijbel. Waar Genesis eindigt met de dood van Jozef en het gezin van Jakob dat zich vestigt in Egypte, pakt Exodus het verhaal weer op met de nakomelingen van Israël die tot een groot volk zijn uitgegroeid. De overgang tussen de twee boeken is subtiel maar essentieel: het toont hoe Gods beloften aan Abraham, Isaak en Jakob hun vervulling beginnen te vinden, zelfs in de context van slavernij.

In Genesis worden de fundamenten gelegd voor de gebeurtenissen in Exodus. Gods verbond met Abraham in Genesis 15 bevat een profetie over een periode van onderdrukking en slavernij, gevolgd door bevrijding en zegen. Deze belofte wordt in Exodus werkelijkheid. Ook de nadruk op Gods trouw aan Zijn verbond komt in beide boeken naar voren. De God die in Genesis het leven van de aartsvaders leidt, is dezelfde God die in Exodus Zijn volk bevrijdt.

Daarnaast zien we hoe Exodus voortbouwt op de thema's van Genesis. De zegen die God aan Abraham gaf, namelijk dat zijn nageslacht talrijk zou zijn, wordt werkelijkheid in de opening van Exodus: 'De Israëlieten waren vruchtbaar en werden talrijk; ze breidden zich uit en werden zo machtig dat het land ermee gevuld werd' (Exodus 1:7). Tegelijkertijd begint het conflict tussen het volk van God en de machten van deze wereld, dat in Genesis al zichtbaar werd, nu op volle schaal plaats te vinden in de confrontatie met de farao.

De overgang van Genesis naar Exodus markeert ook een belangrijke verschuiving in het verhaal. Waar Genesis zich richt op individuen en families, behandelt Exodus het ontstaan van een natie. Dit laat zien hoe God Zijn plannen zowel op persoonlijke als op nationale schaal uitvoert en hoe Zijn trouw en voorzienigheid door alle generaties heen werken. Zo vormt Exodus een onmisbare schakel in het grotere verhaal van Gods verlossingsplan.

10. De rol van Mozes in Exodus

Mozes is zonder twijfel de centrale menselijke figuur in het bijbelboek Exodus. Zijn leven, leiderschap en relatie met God vormen het hart van het verhaal. Mozes' rol is meerledig: hij is zowel bevrijder, profeet, wetgever als bemiddelaar tussen God en het volk Israël. Zijn persoon en missie zijn zo belangrijk dat hij niet alleen de hoofdpersoon in Exodus is, maar ook een sleutelfiguur blijft door de hele Pentateuch en zelfs in de rest van de Bijbel.

De voorbereiding: Mozes' roeping en groei als leider

Mozes' verhaal begint met zijn wonderbaarlijke redding als baby, wanneer hij in een biesen mandje op de Nijl wordt gelegd om te ontsnappen aan farao's decreet om alle Hebreeuwse jongetjes te doden. Zijn opvoeding aan het hof van Egypte plaatst hem in een unieke positie: hij begrijpt zowel de cultuur van zijn onderdrukkers als de lijdende positie van zijn eigen volk. Toch is zijn eerste poging om als redder op te treden – het doden van een Egyptische slavendrijver – onbezonnen en mislukt, waardoor hij in ballingschap in Midjan terechtkomt. Hier in de woestijn begint Mozes' transformatie. Wanneer God tot hem spreekt vanuit een brandende braamstruik, krijgt Mozes zijn roeping: hij zal het volk Israël uit Egypte leiden. Op dit cruciale moment wordt Mozes' menselijke onzekerheid zichtbaar. Hij aarzelt, voelt zich ontoereikend en probeert Gods opdracht zelfs af te wijzen. Maar God verzekert hem dat hij niet alleen zal zijn: 'Ik zal met je zijn.' Vanaf dat moment groeit Mozes, geleid door Gods aanwezigheid, uit tot een leider van ongeëvenaarde moed en toewijding.

De leider en bevrijder

In zijn confrontatie met de farao laat Mozes zien wat het betekent om volledig afhankelijk te zijn van God. Hij voert niet zijn eigen wil uit, maar gehoorzaamt nauwgezet aan Gods

bevelen. Door Mozes' bemiddeling komen de tien plagen over Egypte, elk een directe aanval op de macht en de goden van farao. Mozes wordt het instrument waardoor Gods kracht wordt geopenbaard en waardoor de uiteindelijke bevrijding wordt bewerkstelligd. De uittocht uit Egypte en de doortocht door de Schelfzee markeren het hoogtepunt van Mozes' leiderschap. Hij leidt het volk niet alleen fysiek, maar ook geestelijk, door hen voortdurend te herinneren aan Gods trouw en voorzienigheid. Zelfs in de wildernis, wanneer het volk moppert en twijfelt, blijft Mozes pleiten bij God voor hun welzijn.

De profeet en wetgever

Mozes' rol als profeet wordt vooral duidelijk bij de berg Sinaï. Hier fungeert hij als de tussenpersoon tussen God en het volk, een unieke positie die hij inneemt omdat hij zowel door het volk wordt vertrouwd als door God is gekozen. God spreekt rechtstreeks tot Mozes en hij ontvangt de Tien Geboden en andere wetten die de basis zullen vormen voor Israëls samenleving en hun relatie met God. Als wetgever geeft Mozes niet alleen de woorden van God door, maar onderwijst hij het volk ook hoe ze in heiligheid moeten leven. Hij is een profeet die niet slechts toekomstvoorspellingen doet, maar die Gods wil openbaart en het volk leidt in de weg die zij moeten gaan.

De bemiddelaar en voorbidder

Een van de meest opvallende aspecten van Mozes' rol is zijn functie als bemiddelaar tussen God en Israël. Dit wordt pijnlijk duidelijk na de zonde van het gouden kalf, wanneer het volk zich tegen God keert door een afgodsbeeld te maken. Gods toorn dreigt hen te vernietigen, maar Mozes pleit met vurige woorden voor genade. Zijn gebed toont zijn diepe liefde voor het volk en zijn onwrikbare vertrouwen in Gods barmhartigheid: 'Vergeef hun zonde alstublieft, maar zo niet, schrap mij dan uit het boek dat U geschreven hebt' (Exodus 32:32). Deze woorden laten een leider zien die bereid is alles op te offeren voor het welzijn van zijn volk.

De intieme relatie met God

Mozes is niet alleen een leider van het volk, maar ook een man van diepe geestelijke intimiteit met God. Van hem wordt gezegd dat hij 'van aangezicht tot aangezicht' met God sprak, zoals een man met zijn vriend (Exodus 33:11). Deze unieke relatie vormt de basis voor zijn kracht en wijsheid als leider. Wanneer Mozes' gezicht straalt na zijn ontmoeting met God op de berg, weerspiegelt het niet alleen de glorie van God, maar ook de transformatie die plaatsvindt wanneer een mens zo dicht bij de Schepper leeft.

Mozes als voorafschaduw van Christus

Mozes' rol in Exodus wijst verder dan zijn eigen tijd. In het Nieuwe Testament wordt hij gezien als een voorafschaduw van Christus, de ultieme verlosser en bemiddelaar. Net zoals Mozes Gods volk bevrijdde uit fysieke slavernij, zo bevrijdt Jezus de mensheid uit de slavernij van de zonde. Mozes gaf de wet, maar Jezus bracht genade en waarheid. Deze parallellen maken Mozes tot een figuur van blijvende betekenis, niet alleen voor Israël, maar ook voor de kerk.

Conclusie

Mozes is in veel opzichten de spil van het verhaal in Exodus. Zijn menselijke zwakheden maken hem herkenbaar, terwijl zijn gehoorzaamheid en vertrouwen in God hem een voorbeeld maken voor alle gelovigen. Hij is de man die, door Gods kracht, een volk bevrijdde, een verbond vestigde en een visie gaf van een leven in gemeenschap met God. Zijn leven laat zien hoe God gewone mensen gebruikt voor buitengewone doelen en zijn verhaal is een uitnodiging voor ons allen om te luisteren naar Gods roepstem en Hem te vertrouwen, zelfs in de woestijn van het leven.

11. Literaire kenmerken

Het bijbelboek Exodus is niet alleen een theologisch en historisch meesterwerk, maar ook een literair kunstwerk. De stijl, genres en narratieve technieken die in het boek worden gebruikt, dragen bij aan de kracht en de diepgang van het verhaal. Deze literaire aspecten helpen niet alleen om de boodschap van het boek over te brengen, maar maken het ook tijdloos en inspirerend.

Stijl en structuur

De stijl van Exodus is helder, krachtig en doelgericht. Het taalgebruik is vaak eenvoudig, maar geladen met symboliek en diepere lagen van betekenis. Het boek wisselt verhalen af met wetten en instructies, wat de lezer zowel meesleekt in dramatische gebeurtenissen als inzicht geeft in de levenswijze die God voor Zijn volk voor ogen heeft. De structuur van Exodus volgt een duidelijk patroon van beweging en transformatie: van slavernij naar vrijheid, van chaos naar orde en van menselijke zwakheid naar goddelijke voorzienigheid. Deze transitie wordt ondersteund door het gebruik van herhaling, zoals de herhaalde uitspraken van God ('Ik ben de HEER') en de cyclische aard van de plagen, die elk de machteloosheid van Egypte en de soevereiniteit van God benadrukken.

Genres binnen Exodus

Exodus omvat een breed scala aan literaire genres, wat bijdraagt aan de rijkdom ervan:

- **Narratief:** het grootste deel van Exodus bestaat uit verhalende passages, waarin de gebeurtenissen rondom de uittocht, de reis door de woestijn en de wetgeving worden beschreven. Deze verhalen zijn niet alleen historisch, maar ook theologisch geladen, waarbij Gods handelen centraal staat.
- **Poëzie:** een opvallend voorbeeld is het lied van Mozes in Exodus 15, waarin de overwinning bij de Schelfzee wordt bezongen. Dit lied geeft een emotionele en liturgische dimensie aan het verhaal en nodigt de lezer uit tot aanbidding.
- **Wetgeving:** de wetgeving in Exodus 20-23 en de instructies voor de tabernakel in Exodus 25-31 vormen een ander genre. Deze gedeeltes zijn juridisch en ritueel van aard, maar bevatten ook literaire schoonheid in de zorgvuldige formuleringen en de symbolische betekenis van de wetten en rituelen.
- **Theofanie:** de openbaring van God op de Sinai is een van de meest indrukwekkende theofanieën (Godsverschijningen) in de Bijbel. De beschrijving van donder, bliksem, rook en aardbevingen benadrukt de majesteit en heiligheid van God.

Narratieve technieken

De kracht van het verhaal in Exodus ligt ook in de meesterlijke toepassing van narratieve technieken:

- **Symboliek:** het boek zit vol met symbolen die de diepere betekenis van de gebeurtenissen benadrukken. Denk aan de brandende braamstruik als teken van Gods aanwezigheid, het bloed van het Pascha-lam dat redding brengt en de wolkkolom en vuurkolom die Gods leiding symboliseren.
- **Herhaling:** herhaling wordt gebruikt om belangrijke punten te benadrukken, zoals de herhaalde verzoeken van Mozes aan de farao om het volk te laten gaan en de steeds terugkerende verharding van farao's hart. Deze herhaling onderstreept de strijd tussen Gods wil en menselijke trots.
- **Contrast:** het boek gebruikt sterke contrasten om de boodschap over te brengen. De macht van God wordt tegenover de machteloosheid van de farao geplaatst, vrijheid wordt tegenover slavernij gezet en gehoorzaamheid aan God wordt tegenover afgoderij geplaatst.
- **Dialog:** de dialogen tussen Mozes en de farao, tussen Mozes en het volk en tussen Mozes en God zijn diepgaand en vaak dramatisch. Ze onthullen de innerlijke spanningen, de dynamiek van macht en de groei van Mozes als leider.

Theologische dimensie van de literaire vorm

De literaire vorm van Exodus is nauw verbonden met zijn theologische boodschap. De verhalende passages brengen de kracht van God tot leven op een manier die de lezer niet alleen informeert, maar ook raakt en uitdaagt. De wetten en instructies weerspiegelen Gods karakter en Zijn verlangen naar orde, rechtvaardigheid en gemeenschap. De poëtische delen nodigen de lezer uit om niet alleen te luisteren, maar ook te aanbidden en te vieren wat God heeft gedaan.

Tijdloze aantrekkingskracht

Wat Exodus tot een literair meesterwerk maakt, is dat het de lezer meeneemt in een universeel verhaal: het verhaal van onderdrukking, bevrijding en een zoektocht naar betekenis en richting. De zorgvuldig gekozen woorden en krachtige beelden maken het boek niet alleen relevant voor de oorspronkelijke lezers, maar ook voor gelovigen van alle tijden. Door zijn literaire kenmerken spreekt Exodus tot zowel het verstand als het hart en blijft het een onuitputtelijke bron van inspiratie en wijsheid.

12. Exodus en andere oude oosterse literatuur

Het bijbelboek Exodus staat niet op zichzelf in de literatuur van het oude Nabije Oosten. Het is ingebed in een bredere culturele en literaire wereld waarin verhalen over schepping, wetgeving en goddelijke ingrepen een belangrijke rol speelden. Een vergelijking van Exodus met andere teksten uit dezelfde tijd laat zowel overeenkomsten als opvallende verschillen zien. Deze vergelijking helpt niet alleen om Exodus beter te begrijpen, maar onderstreept ook de unieke boodschap en betekenis van dit bijbelboek.

Overeenkomsten met andere literatuur

Veel aspecten van Exodus hebben parallellen in andere teksten uit het oude Nabije Oosten. Dit is niet verwonderlijk, gezien de gedeelde culturele achtergrond en de vergelijkbare vragen waarmee mensen in die tijd worstelden, zoals de aard van goddelijke macht, de rol van de mens en de orde van de samenleving.

Een opvallende overeenkomst is te vinden in de wetgeving. De wetten die in Exodus worden gepresenteerd, vooral in de Tien Geboden en het zogenaamde Verbondsboek (Exodus 20-23), hebben overeenkomsten met andere wetsteksten zoals de Codex van Hammurabi uit Babylonië (circa 1750 voor Christus). Beide bevatten regels over menselijke relaties, eigendomsrecht en gerechtigheid. Wat Exodus echter uniek maakt, is dat de wetten direct door God worden gegeven en niet alleen juridische voorschriften zijn, maar ook morele en spirituele richtlijnen die gebaseerd zijn op de relatie tussen God en Zijn volk.

Verhalen over goddelijke ingrijpen om een volk te bevrijden komen ook voor in andere teksten, zoals het epos van Atrahasis en delen van de Mesopotamische literatuur. Zulke verhalen benadrukken vaak de macht en betrokkenheid van de goden. Toch is de nadruk in Exodus op de persoonlijke relatie tussen God en Israël en Zijn actieve betrokkenheid bij hun lot ongeëvenaard in andere literatuur.

De gedetailleerde instructies voor de bouw van de tabernakel (Exodus 25-31, 35-40) doen denken aan beschrijvingen van tempels in Mesopotamische en Egyptische teksten. Net als in Exodus weerspiegelen deze beschrijvingen een overtuiging dat goddelijke aanwezigheid gekoppeld is aan een fysieke ruimte. Wat Exodus onderscheidt, is dat de tabernakel een mobiele plaats van aanbidding is, die symboliseert dat God niet beperkt is tot een locatie, maar met Zijn volk meereist.

Unieke aspecten van Exodus

Hoewel Exodus parallellen heeft met andere literatuur, onderscheidt het zich door zijn unieke visie op God, mens en geschiedenis. Deze verschillen werpen licht op de bijzondere boodschap van het bijbelboek.

In de oude oosterse literatuur worden goden vaak afgebeeld als wispelturig, strijdend tegen elkaar en afhankelijk van menselijke offers. De God van Exodus is echter volledig soeverein, rechtvaardig en trouw. Hij handelt niet uit eigenbelang, maar om Zijn volk te redden en een verbond met hen te sluiten. Deze focus op een persoonlijke, rechtvaardige en genadige God is ongeëvenaard in andere teksten.

Terwijl andere oude teksten bevrijdingsverhalen kennen, benadrukt Exodus niet alleen de fysieke redding van slavernij, maar ook het doel ervan: het volk Israël wordt bevrijd om een heilige natie te worden die in gemeenschap met God leeft. Dit verbond, bekrachtigd door de wetgeving op de Sinaï, is uniek in zijn morele en spirituele dimensies.

Veel literatuur uit het oude Nabije Oosten heeft een mythische aard, waarbij de nadruk ligt op tijdloze verhalen los van de geschiedenis. Exodus daarentegen is geworteld in een concreet historisch kader. Hoewel sommige details (zoals de exacte datering) onderwerp van debat zijn, presenteert Exodus zichzelf als een verslag van reële gebeurtenissen waarin God ingrijpt in de menselijke geschiedenis.

In andere oude teksten is de gewone mens vaak slechts een speelbal van de goden. In Exodus zien we echter een volk dat niet alleen bevrijd wordt, maar ook wordt

geroepen om actief deel te nemen aan Gods plan. Ze ontvangen wetten, bouwen een tabernakel en worden uitgenodigd om als priesterlijk volk te leven.

Het belang van Exodus in de bredere literaire wereld

De vergelijking met andere oude teksten laat zien dat Exodus zowel aansluit bij als afwijkt van de literaire tradities van zijn tijd. Het boek gebruikt bekende vormen en thema's, zoals wetten en bevrijdingsverhalen, maar geeft er een unieke wending aan door de nadruk te leggen op Gods soevereiniteit, trouw en morele leiding. Waar andere teksten vaak een cyclisch wereldbeeld presenteren, biedt Exodus een lineair perspectief: een God die handelt in de geschiedenis om Zijn plan van verlossing te vervullen. Deze combinatie van herkenbare elementen en unieke kenmerken maakt Exodus tot een buitengewoon boek. Het verbindt de wereld van het oude Nabije Oosten met de universele boodschap van bevrijding, gemeenschap en heiligheid, die door alle generaties heen blijft spreken.

13. De belangrijkste thema's

Het bijbelboek Exodus is doordrenkt van grote thema's die niet alleen de kern van het verhaal vormen, maar ook tijdloze lessen bevatten voor de lezer. Deze thema's zijn universeel in hun relevantie en theologisch rijk in hun betekenis. Ze bieden een raamwerk om het boek te begrijpen en te zien hoe het Gods karakter en Zijn relatie met de mensheid onthult. Hierna worden enkele van de belangrijkste thema's van Exodus uitgewerkt.

Verlossing

Het thema van verlossing staat centraal in Exodus. Vanaf de opening, waarin het volk Israël kreunt onder de slavernij in Egypte, tot de uiteindelijke bevrijding bij de doortocht door de Schelfzee, toont het boek Gods macht om Zijn volk te redden. Deze verlossing is niet slechts een politieke of fysieke bevrijding, maar een diepgaande daad van genade en trouw. Het is God die de eerste stap zet: Hij hoort het roepen van Zijn volk, herinnert zich Zijn verbond met Abraham, Isaak en Jakob en grijpt in. Dit thema van verlossing is niet beperkt tot Exodus. Het wordt door de hele Bijbel heen herhaald en uiteindelijk vervuld in Jezus Christus, die de ultieme Verlosser is. Waar de uittocht uit Egypte de fysieke slavernij beëindigde, bevrijdt Christus de mensheid van de slavernij van de zonde. Exodus legt hiermee de basis voor het christelijke begrip van verlossing als een daad van God, uit genade en voor Zijn glorie.

Verbond

Het thema van het verbond loopt als een rode draad door Exodus. God bevrijdt Israël niet alleen, maar Hij brengt hen ook in een speciale relatie met Hem. Dit wordt formeel bekrachtigd bij de berg Sinaï, waar God Zijn wetten geeft en het volk oproept om een 'koninkrijk van priesters en een heilig volk' te zijn (Exodus 19:6). Het verbond is niet slechts een juridische overeenkomst, maar een persoonlijke relatie gebaseerd op wederzijdse trouw. Het verbond laat zien dat verlossing niet vrijblijvend is. Israël wordt geroepen om als Gods volk te leven, gehoorzaam aan Zijn wetten en toegewijd aan Zijn

wil. Het verbond benadrukt dat vrijheid niet alleen een afwezigheid van slavernij is, maar een nieuwe toewijding aan God.

Gehoorzaamheid

Gehoorzaamheid aan God speelt een cruciale rol in Exodus. Vanaf Mozes' aarzelende gehoorzaamheid aan Gods roeping tot de gedetailleerde uitvoering van de tabernakelbouw door het volk, is gehoorzaamheid aan Gods woorden een voorwaarde voor zegen. De wetten en voorschriften die God geeft, zijn bedoeld om Israël te vormen tot een heilig volk dat Zijn karakter weerspiegelt. Toch zien we ook de strijd van het volk met ongehoorzaamheid, zoals bij het maken van het gouden kalf. Deze momenten van falen laten zien hoe essentieel gehoorzaamheid is voor de relatie met God en hoe genadig God is om vergeving en herstel te bieden wanneer Zijn volk tekortschiet.

Gods aanwezigheid

Een ander belangrijk thema in Exodus is Gods aanwezigheid te midden van Zijn volk. Vanaf de openbaring aan Mozes bij de brandende braamstruik tot de neerdaling van Gods heerlijkheid op de tabernakel aan het einde van het boek, is Gods nabijheid een constante. De tabernakel, die in detail wordt beschreven, is meer dan een fysieke structuur; het is een symbool van Gods verlangen om onder Zijn volk te wonen. Gods aanwezigheid is echter niet vanzelfsprekend. Het volk moet zich heilig gedragen en Gods instructies volgen om in Zijn nabijheid te kunnen blijven. Dit benadrukt de heiligheid van God en de noodzaak van reinheid en toewijding in de omgang met Hem.

Beproeving en vertrouwen

De reis door de woestijn is een periode van beproeving waarin het volk Israël leert om op God te vertrouwen. Momenten van honger, dorst en gevaar brengen niet alleen hun fysieke afhankelijkheid van God aan het licht, maar ook hun geestelijke tekortkomingen. God voorziet echter steeds opnieuw, door manna, water uit de rots en overwinning op vijanden en toont Zijn trouw ondanks Israëls gemopper en ongeloof. Dit thema herinnert ons eraan dat beproeving een gelegenheid is om te groeien in vertrouwen op God. Het volk leert, vaak door vallen en opstaan, dat God hen niet verlaat en dat Zijn voorzienigheid altijd voldoende is.

Bevrijding en aanbidding

Het uiteindelijke doel van Israëls bevrijding is aanbidding. God roept Mozes om de farao te confronteren met de woorden: 'Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen' (Exodus 9:1). De bevrijding is niet bedoeld als een doel op zichzelf, maar als een middel om Israël in staat te stellen om God te aanbidden en Hem als hun ware Koning te dienen. De tabernakel en de wetten over eredienst onderstrepen dit thema. Exodus laat zien dat aanbidding niet beperkt is tot momenten van lofprijzing, maar ook tot gehoorzaamheid aan Gods geboden en het leiden van een leven dat Hem verheerlijkt.

Goddelijke soevereiniteit

Een laatste, allesomvattend thema in Exodus is de soevereiniteit van God. Hij regeert over de natuur, over de machten van Egypte en over het lot van Zijn volk. De tien plagen, de scheiding van de Schelfzee en de voorziening in de woestijn laten zien dat er niets

buiten Zijn controle ligt. God openbaart zich als de Heer, de God van het verbond, die machtig is om te redden en trouw is aan Zijn beloften.

Conclusie

De thema's van Exodus – verlossing, verbond, gehoorzaamheid, Gods aanwezigheid, beproeving en vertrouwen, aanbidding en goddelijke soevereiniteit – vormen samen een rijk tapijt dat de diepgang en de relevantie van het boek benadrukt. Deze thema's nodigen ons uit om na te denken over Gods karakter en Zijn hand in ons eigen leven. Ze laten zien dat Exodus niet alleen een verhaal van het verleden is, maar een levend getuigenis van wat God ook vandaag nog doet: mensen bevrijden, transformeren en roepen om in gemeenschap met Hem te leven.

14. Belangrijke theologische concepten in Exodus

Het bijbelboek Exodus is een schatkamer van diepgaande theologische concepten die niet alleen de kern van het boek vormen, maar ook de basis leggen voor de gehele bijbelse theologie. Deze concepten onthullen wie God is, wat Zijn relatie met Zijn volk inhoudt en hoe die relatie wordt vormgegeven. Hieronder worden enkele van de belangrijkste theologische kernbegrippen van Exodus uitgewerkt.

Het verbond

Het concept van het verbond is een van de belangrijkste theologische concepten in Exodus en vormt de basis van de relatie tussen God en Israël. Bij de berg Sinaï sluit God een verbond met Zijn volk, een plechtige overeenkomst waarin Hij zich verbindt om hun God te zijn en hen roept om Zijn volk te zijn. Dit verbond is uniek omdat het zowel gebaseerd is op Gods genade – Hij heeft hen bevrijd uit Egypte – als op Israëls gehoorzaamheid aan de wetgeving die Hij geeft. Het verbond in Exodus bouwt voort op Gods eerdere beloften aan Abraham, Isaak en Jakob en geeft die belofte een concretere vorm. Het omvat niet alleen de spirituele dimensie van de relatie met God, maar ook praktische richtlijnen voor het dagelijks leven. Dit laat zien dat Gods verbond niet slechts een abstracte overeenkomst is, maar diep verweven is met het hele bestaan van Zijn volk.

De wetgeving

De wetgeving in Exodus is een van de meest opvallende onderdelen van het boek en omvat zowel de Tien Geboden als het Verbondsboek (Exodus 20-23). Deze wetten zijn meer dan regels om een samenleving te organiseren; ze weerspiegelen Gods heilige karakter en Zijn verlangen naar rechtvaardigheid, liefde en heiligheid onder Zijn volk. De Tien Geboden zijn universeel in hun reikwijdte en tijdloos in hun relevantie. Ze leggen de basis voor de ethiek van Israël, gericht op hun relatie met God (de eerste vier geboden) en hun relatie met elkaar (de laatste zes geboden). Het Verbondsboek gaat dieper in op specifieke sociale, juridische en morele voorschriften en laat zien hoe Gods principes toegepast moeten worden in het dagelijks leven. De wetgeving benadrukt ook dat gehoorzaamheid aan God geen last is, maar een uitdrukking van de relatie tussen God en Zijn volk. Israël wordt geroepen om de wet niet alleen te gehoorzamen, maar

deze ook lief te hebben, omdat het een geschenk van God is dat hen leidt naar een heilig en vruchtbaar leven.

Gods openbaring

In Exodus wordt God op een unieke manier geopenbaard. Vanaf het moment dat Hij tot Mozes spreekt vanuit de brandende braamstruik, introduceert Hij Zichzelf als de 'Ik ben die Ik ben' (Exodus 3:14). Deze naam onthult zowel Zijn eeuwige bestaan als Zijn nabijheid en betrokkenheid bij Zijn volk. God is de altijd aanwezige en betrouwbare Verlosser, wiens identiteit niet wordt bepaald door menselijke begrippen, maar door Zijn eigen soevereine wezen. De openbaring van God bereikt een hoogtepunt bij de berg Sinaï, waar Hij zich op majesteitelijke wijze toont in donder, bliksem en rook. Dit benadrukt Zijn heiligheid en almacht, maar ook Zijn toegankelijkheid: Hij spreekt tot Mozes en geeft Zijn wetten aan Israël. Deze openbaring is niet beperkt tot woorden; ze wordt ook zichtbaar in Zijn daden, zoals de plagen, de doortocht door de Schelfzee en de dagelijkse voorziening van manna en water. Gods openbaring in Exodus is een combinatie van transcendentie (Zijn verhevenheid en macht) en immanentie (Zijn nabijheid en betrokkenheid). Dit laat zien dat de God van Israël zowel de Schepper en Koning van het universum is als een God die intiem betrokken is bij het leven van Zijn volk.

Verlossing als kernconcept

Verlossing is niet alleen een thema in Exodus, maar ook een fundamenteel theologisch concept. Het boek laat zien dat verlossing volledig het werk van God is: Hij hoort het lijden van Zijn volk, Hij herinnert zich Zijn verbond en Hij grijpt in. De tien plagen, de doortocht door de Schelfzee en de voorziening in de woestijn laten allemaal zien dat God niet alleen machtig genoeg is om te verlossen, maar ook liefdevol genoeg om te voorzien. Deze verlossing heeft echter een doel: Israël wordt bevrijd om God te dienen en te aanbidden. Dit thema wordt herhaaldelijk benadrukt in de woorden van Mozes aan de farao: 'Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen' (Exodus 9:1). Het laat zien dat echte vrijheid niet bestaat uit het ontbreken van slavernij, maar uit leven in toewijding aan God.

Gods aanwezigheid en de tabernakel

Een ander cruciaal theologisch concept in Exodus is Gods aanwezigheid onder Zijn volk. Dit wordt gesymboliseerd door de tabernakel, de tent van samenkomst waarin Gods heerlijkheid neerdaalt. De gedetailleerde instructies voor de bouw van de tabernakel (Exodus 25-31, 35-40) laten zien hoe belangrijk het voor God is om dicht bij Zijn volk te zijn. Gods aanwezigheid is zowel een zegen als een uitdaging. Het is een zegen omdat het volk daardoor zekerheid heeft dat God met hen is. Maar het is ook een uitdaging, omdat Gods heiligheid vraagt om heiligheid van het volk. Dit spanningsveld tussen Gods nabijheid en Zijn verhevenheid loopt door heel Exodus heen.

De rol van bemiddeling

Mozes' rol als bemiddelaar tussen God en het volk is een ander belangrijk theologisch concept. Mozes spreekt met God 'van aangezicht tot aangezicht' en pleit keer op keer voor genade wanneer het volk in zonde valt. Dit benadrukt de noodzaak van bemiddeling

in de relatie tussen een heilige God en een zondig volk. In het Nieuwe Testament wordt deze rol van Mozes vervuld en overtroffen door Jezus Christus, de ultieme Middelaar die door Zijn offer een volmaakte toegang tot God mogelijk maakt. Exodus legt daarmee de basis voor het begrip van Christus' bemiddelende werk.

Conclusie

De theologische concepten in Exodus – het verbond, de wetgeving, Gods openbaring, verlossing, Gods aanwezigheid en bemiddeling – zijn diep verweven met het verhaal en vormen de kern van de boodschap van het boek. Deze concepten laten zien wie God is en wat het betekent om Zijn volk te zijn. Ze roepen ons op tot aanbidding, gehoorzaamheid en een dieper vertrouwen in de God die bevrijdt, regeert en bij Zijn volk woont. Door deze concepten heen toont Exodus de onveranderlijke trouw en heiligheid van God, een boodschap die nog steeds krachtig resoneert in het leven van gelovigen vandaag.

15. De liturgische betekenis van Exodus

Het bijbelboek Exodus heeft een diepe en blijvende invloed op de liturgie van zowel het jodendom als het christendom. De gebeurtenissen en symbolen uit het boek vormen de kern van liturgische vieringen die niet alleen het verleden herdenken, maar ook een levende verbinding leggen met het heden en de toekomst. Door de geschiedenis heen zijn elementen uit Exodus opgenomen in rituelen en vieringen die de relatie tussen God en Zijn volk viëren en verdiepen.

Exodus in de joodse liturgie

De liturgische betekenis van Exodus in het jodendom is het meest zichtbaar in de viering van Pesach, het joodse Paasfeest. Pesach herdenkt de bevrijding van Israël uit Egypte, zoals beschreven in Exodus 12-13. Tijdens de sedermaaltijd, een centraal ritueel van Pesach, worden specifieke elementen van de uittocht opnieuw beleefd:

- **Ongezuurd brood (matzes):** herinnerend aan het brood dat de Israëlieten haastig moesten bakken toen ze Egypte verlieten.
- **Bittere kruiden:** symbolisch voor de bitterheid van de slavernij.
- **Het Pascha-lam:** een verwijzing naar het bloed van het lam dat op de deurposten werd aangebracht, waardoor het oordeel van God aan het volk voorbijging.

Pesach is niet alleen een historische herdenking, maar ook een liturgische viering waarin Gods verlossende daden actueel worden gemaakt. Het herinnert de gelovigen eraan dat zij deel uitmaken van een groter verhaal van bevrijding en dat zij geroepen zijn om in gehoorzaamheid en dankbaarheid te leven. Daarnaast speelt Exodus een rol in andere joodse vieringen, zoals het Loofhuttenfeest (Sukkot), dat de reis door de woestijn en Gods voorziening herdenkt. Ook tijdens het Wekenfeest (Sjavoeot), dat de gave van de wet op de Sinai viert, wordt de theologische kern van Exodus gevierd: het volk Israël als een verbondsvolk dat geroepen is om in gehoorzaamheid te leven.

Exodus in de christelijke liturgie

In het christendom wordt de betekenis van Exodus vooral zichtbaar in de viering van het Avondmaal (Eucharistie). Jezus gaf tijdens het Laatste Avondmaal, dat plaatsvond tijdens Pesach, een nieuwe betekenis aan de symbolen van Pesach door zichzelf te identificeren als het ware Pascha-lam (Johannes 1:29, 1 Korintiërs 5:7). Het bloed van Jezus, net als het bloed van het lam in Exodus, brengt verlossing, maar nu niet alleen van fysieke slavernij, maar van de slavernij van de zonde. Tijdens het Avondmaal verwijzen het brood en de wijn naar Jezus' lichaam en bloed, die worden geofferd voor de verlossing van de mensheid. Dit ritueel verbindt gelovigen rechtstreeks met de uittocht: zoals Israël werd bevrijd om God te dienen, zo worden christenen bevrijd door Christus om in gemeenschap met God te leven. De christelijke liturgie ziet in Exodus een voorafschaduw van de ultieme verlossing die in Jezus Christus wordt gerealiseerd. Net zoals de uittocht de reis van Israël naar het beloofde land markeert, zo wijst de dood en opstanding van Jezus op de reis van gelovigen naar het Koninkrijk van God.

Symboliek van water en bevrijding

Een ander liturgisch element dat zijn wortels in Exodus heeft, is de symboliek van water. De doortocht door de Schelfzee wordt in het Nieuwe Testament vaak verbonden met de christelijke doop (1 Korintiërs 10:1-2). Net zoals Israël door het water ging en bevrijd werd van slavernij, zo symboliseert de doop de overgang van een leven in de slavernij van de zonde naar een nieuw leven in Christus. De bevrijding in Exodus herinnert gelovigen eraan dat liturgie niet alleen een herdenking van het verleden is, maar ook een viering van de voortdurende bevrijdende kracht van God in het heden. Of het nu gaat om de joodse sedermaaltijd of het christelijke Avondmaal, beide rituelen brengen het thema van verlossing tot leven op een manier die de gemeenschap verenigt in aanbidding en dankbaarheid.

Liturgische betekenis voor vandaag

Exodus biedt liturgische lessen die nog steeds relevant zijn. Het herinnert de gelovige eraan dat aanbidding altijd een reactie is op Gods verlossende daden. De joodse en christelijke tradities laten zien dat liturgie niet alleen een ritueel is, maar een levendige ontmoeting met de God die redt, leidt en nabij is. In de Pesachviering en het Avondmaal vinden we een diepe liturgische verbinding tussen verleden en heden, die niet alleen de handelingen van God herdenkt, maar ons ook uitnodigt om te leven als verlost, in hoop en toewijding aan Hem. Zo weerspiegelt Exodus in de liturgie de voortdurende beweging van slavernij naar vrijheid, van oordeel naar genade en van afstand tot gemeenschap met God. Het nodigt ons uit om steeds weer stil te staan bij Gods verlossende werk en dit te vieren in geloof en dankbaarheid.

16. Belangrijke symboliek in Exodus

Het bijbelboek Exodus is rijk aan symboliek, die zowel de theologische diepte als de narratieve kracht van het verhaal versterkt. Deze symbolen dragen diepere betekenissen die Gods karakter, Zijn relatie met Zijn volk en Zijn plan voor verlossing en heiliging onthullen. Door deze symbolen te analyseren, krijgen we een beter inzicht in de boodschap van Exodus en hoe deze relevant blijft voor gelovigen vandaag.

Het lam van Pesach

Een van de meest krachtige symbolen in Exodus is het Pesach-lam, geïntroduceerd in Exodus 12. Het lam, dat zonder gebrek moest zijn, werd geslacht en zijn bloed werd op de deurposten gestreken om het volk Israël te beschermen tegen het oordeel van God tijdens de tiende plaag. Dit bloed was het teken dat het oordeel aan hen voorbijging. De symboliek van het lam is diep theologisch. Het vertegenwoordigt de plaatsvervangende dood die redding brengt, een concept dat door de hele Bijbel heen terugkomt. In het Nieuwe Testament wordt het Pesach-lam direct verbonden met Jezus Christus, die 'het Lam van God' wordt genoemd (Johannes 1:29). Zijn bloed, net als dat van het lam in Exodus, beschermt en verlost, maar nu van de eeuwige dood. Het lam staat symbool voor Gods genade en de prijs van verlossing.

De staf van Mozes

De staf van Mozes is een ander krachtig symbool in Exodus. Wat begon als een eenvoudig herdersstaf, werd een instrument van Gods macht. In Exodus 4 geeft God Mozes de opdracht om wonderen te verrichten met de staf als teken van Zijn aanwezigheid en autoriteit. De staf wordt gebruikt om de plagen over Egypte te brengen, de Schelfzee te openen en water uit de rots te laten stromen. De staf symboliseert Gods soevereiniteit en Zijn vermogen om door eenvoudige middelen grote wonderen te verrichten. Het is ook een teken van Mozes' afhankelijkheid van God; de wonderen gebeuren niet door Mozes' kracht, maar door Gods macht die via de staf wordt geopenbaard. Dit herinnert ons eraan dat God gewone dingen – en gewone mensen – kan gebruiken om buitengewone dingen te doen.

Het manna

Het manna dat God dagelijks voorzag in de woestijn (Exodus 16) is een symbool van Zijn trouw en voorzienigheid. Dit brood uit de hemel werd gegeven om het volk te voeden en te leren vertrouwen op Gods zorg. De symboliek van manna gaat verder dan fysieke voeding: het verwijst naar het geestelijke voedsel dat alleen God kan geven. In het Nieuwe Testament identificeert Jezus zichzelf met het manna door te zeggen: 'Ik ben het brood des levens' (Johannes 6:35). Net zoals het manna het volk in de woestijn in leven hield, zo geeft Jezus geestelijk leven aan allen die in Hem geloven. Het manna is een blijvend symbool van Gods overvloedige genade en het vertrouwen dat Hij dagelijks voor Zijn kinderen zorgt.

De tabernakel

De tabernakel, in detail beschreven in Exodus 25-31 en 35-40, is een van de meest complexe en betekenisvolle symbolen in het boek. Het was de plaats waar Gods aanwezigheid onder Zijn volk woonde en het ontwerp weerspiegelde Gods heiligheid en nabijheid. Elk element van de tabernakel had een diepere symbolische betekenis, van het gouden verzoendeksel (waar God genadig met Zijn volk omging) tot de kandelaar (die Gods licht vertegenwoordigde). De tabernakel wijst vooruit naar Jezus Christus, die 'onder ons kwam wonen' (Johannes 1:14, waar het woord letterlijk 'tabernakelen' betekent). Het symboliseert ook de kerk als de plaats waar God tegenwoordig is en,

uiteindelijk, de nieuwe hemel en aarde, waar Gods aanwezigheid voor eeuwig onder Zijn volk zal zijn (Openbaring 21:3).

Het water van de Schelfzee

De doortocht door de Schelfzee (Exodus 14) is een krachtig symbool van bevrijding en nieuw leven. Het water scheidt zich, waardoor Israël ontsnapt aan de slavernij en Egypte achterlaat. Dit moment wordt vaak gezien als een voorafschaduw van de doop, waarbij het water symboliseert dat gelovigen bevrijd worden van de slavernij van de zonde en een nieuw leven beginnen in gemeenschap met God. Het water van de Schelfzee herinnert ons aan Gods macht om wegen te maken waar er geen wegen lijken te zijn. Het is een symbool van hoop, van het onverwachte en overweldigende ingrijpen van God in situaties van wanhoop.

Het gouden kalf

Het gouden kalf, gemaakt door het volk Israël terwijl Mozes op de berg Sinaï was (Exodus 32), staat symbool voor afgoderij en menselijke zwakheid. Dit beeld, gemaakt van goud dat door God was gegeven, toont hoe snel het volk Gods zegeningen kan misbruiken en vergeten wat Hij voor hen heeft gedaan. Het gouden kalf is ook een waarschuwend symbool. Het laat zien hoe belangrijk trouw en gehoorzaamheid zijn in de relatie met God. Tegelijkertijd benadrukt het Gods genade: ondanks de ernstige zonde van het volk vernieuwt Hij Zijn verbond met hen.

Conclusie

De symboliek in Exodus geeft het boek een diepe theologische en narratieve rijkdom. Elk symbool – van het Pesach-lam tot het manna, van de staf van Mozes tot de tabernakel – onthult iets essentieels over wie God is en hoe Hij met Zijn volk omgaat. Deze symbolen zijn niet alleen relevant voor de oorspronkelijke lezers, maar blijven spreken tot de verbeelding en het geloof van christenen vandaag. Ze nodigen uit tot aanbidding, vertrouwen en een dieper begrip van Gods plan van verlossing en heiliging. Exodus laat ons zien dat God door middel van tastbare tekenen Zijn onzichtbare waarheid onthult en ons uitnodigt om deel te worden van Zijn grote verhaal.

17. De overkoepelende boodschap

Het bijbelboek Exodus is veel meer dan een verhaal over een slavenvolk dat wordt bevrijd. Het is een krachtig getuigenis van Gods soevereiniteit, trouw en verlangen naar een diepe relatie met Zijn volk. De overkoepelende boodschap van Exodus kan worden samengevat in drie grote lijnen: God is de Verlosser, de Verbondssluitende en de Aanwezige. Deze boodschappen vormen de rode draad van het boek en hebben een blijvende relevantie voor de lezer vandaag.

God is de Verlosser

Exodus begint met een volk in slavernij en eindigt met een volk dat vrij is om God te dienen. Het is een verhaal van verlossing, waarin God zich laat kennen als degene die Zijn volk hoort, ziet en redt. Zijn ingrijpen in Egypte – via de plagen, de doortocht door de Schelfzee en de voorziening in de woestijn – laat zien dat Hij de macht heeft om elke

vijand te overwinnen en Zijn beloften te vervullen. Deze boodschap is tijdloos: ook vandaag is God de Verlosser. Net zoals Hij Israël bevrijdde van de fysieke slavernij, bevrijdt Hij ons van de slavernij van de zonde door Jezus Christus. De uittocht uit Egypte wordt in het Nieuwe Testament een voorafschaduw van het grotere reddingswerk van Christus, die de weg opent naar een leven in vrijheid en gemeenschap met God.

God is de Verbondssluiters

In Exodus zien we dat Gods verlossing niet het eindpunt is, maar het begin van een nieuwe relatie. Bij de berg Sinaï sluit Hij een verbond met Israël, waarin Hij zich bindt aan Zijn volk en hen oproept om in heiligheid te leven. Dit verbond laat zien dat vrijheid niet vrijblijvend is: het is een roeping om te leven naar Gods wil en een licht voor de volken te zijn. Voor ons ligt hierin een duidelijke uitdaging. Verlossing door God vraagt om een reactie: gehoorzaamheid, toewijding en een leven dat Zijn karakter weerspiegelt. Het verbond van Sinaï wijst vooruit naar het Nieuwe Verbond, dat in Jezus Christus is vervuld. Als gelovigen zijn we geroepen om als Zijn volk te leven, niet door de wet als last, maar door de genade als kracht.

God is de Aanwezige

Een van de meest unieke aspecten van Exodus is Gods verlangen om bij Zijn volk te zijn. Dit wordt zichtbaar in de tabernakel, het fysieke symbool van Gods aanwezigheid in hun midden. De gedetailleerde instructies voor de tabernakel laten zien dat Gods nabijheid zowel een geschenk als een uitdaging is. Hij is een heilige God die niet zomaar benaderd kan worden, maar Hij is ook een God die Zijn volk niet wil verlaten. Deze boodschap biedt troost en hoop voor gelovigen vandaag. Door Jezus Christus – ‘Immanuel, God met ons’ – is Gods aanwezigheid niet langer beperkt tot een fysieke plek. Zijn Geest woont in ons en we mogen leven in de zekerheid dat Hij altijd bij ons is. Net zoals de wolk- en vuurkolom Israël leidde, zo leidt Gods Geest ons door de woestijnen en uitdagingen van ons leven.

De relevantie van Exodus vandaag

De overkoepelende boodschap van Exodus is een boodschap van hoop, roeping en belofte. Het laat zien dat God niet alleen de wereld bestuurt, maar ook persoonlijk betrokken is bij de levens van Zijn volk. Hij redt, leidt en woont onder hen en Zijn plan voor verlossing reikt verder dan Israël – het omvat de hele mensheid. Deze boodschap is niet alleen relevant, maar ook transformerend. Het herinnert ons eraan dat we een God dienen die dichtbij is, die onze gebeden hoort en die ons leidt naar een leven van vrijheid en gemeenschap met Hem. In de woorden van Exodus: ‘Ik zal uw God zijn, en u zult Mijn volk zijn’ (Exodus 6:7).

Exodus 1

Israël in Egypte onderdrukt

In Exodus 1 zien we hoe de nakomelingen van Jakob in Egypte uitgroeien tot een groot volk, waarmee Gods belofte van vruchtbaarheid zichtbaar wordt. Maar een nieuwe farao, die Jozef niet gekend heeft, vreest hun groei en onderwerpt de Israëlieten aan zware slavernij. Hij probeert hun toename te stoppen door middel van dwangarbeid en een bevel tot kindermoord, maar moedige vroedvrouwen zoals Sifra en Pua trotseren dit bevel. Farao's wanhoop neemt toe, maar ondanks alle verdrukking blijft Israël zich vermenigvuldigen, met God op de achtergrond als trouwe wachter over Zijn volk.

Bijbeltekst

Israël in Egypte onderdrukt

[1] Dit zijn de namen van de zonen van Israël die met hem, Jakob, naar Egypte waren gekomen, ieder met zijn gezin: [2] Ruben, Simeon, Levi, Juda, [3] Issachar, Zebulon, Benjamin, [4] Dan, Naftali, Gad en Aser. [5] In totaal waren daar toen zeventig personen die rechtstreeks van Jakob afstamden. Jozef was al langer in Egypte. [6] Jozef en zijn broers en al hun generatiegenoten stierven, [7] maar hun nakomelingen kregen veel kinderen en zo breidden de Israëlieten zich steeds meer uit. Ze werden zo talrijk dat ze het hele land bevolkten.

[8] Er kwam in Egypte een nieuwe koning aan de macht, die Jozef niet gekend had. [9] Hij zei tegen zijn volk: 'De Israëlieten zijn te sterk voor ons en te talrijk. [10] Laten we verstandig handelen en voorkomen dat dit volk nog groter wordt. Want stel dat er oorlog uitbreekt en zij zich aansluiten bij onze vijanden, de strijd tegen ons aanbinden en uit het land wegtrekken!' [11] Er werden slavendrijvers aangesteld die de Israëlieten tot zware arbeid dwongen. Ze moesten voor de farao de voorraadsteden Pitom en Raämses bouwen. [12] Maar hoe meer de Israëlieten onderdrukt werden, des te talrijker werden ze. Ze breidden zich zo sterk uit dat de Egyptenaren een afkeer van hen kregen. [13] Daarom beulden ze hen af [14] en maakten ze hun het leven ondraaglijk met zwaar werk: ze moesten stenen maken van klei en op het land werken, en ze werden voortdurend mishandeld.

[15] Bovendien gelastte de koning van Egypte de Hebreeuwse vroedvrouwen, Sifra en Pua geheten, het volgende: [16] 'Als u de Hebreeuwse vrouwen bij de bevalling helpt, let dan goed op het geslacht van het kind. Als het een jongen is, moet u hem doden; is het een meisje, dan mag ze blijven leven.' [17] Maar de vroedvrouwen hadden ontzag voor God en deden niet wat de koning van Egypte hun had opgedragen: ze lieten de jongetjes in leven. [18] Daarom ontbood de koning de vroedvrouwen. 'Wat heeft dit te betekenen?' vroeg hij hun. 'Waarom laat u de jongens in leven?' [19] De vroedvrouwen antwoordden

de farao: 'De Hebreeuwse vrouwen zijn anders dan de Egyptische: ze zijn zo sterk dat ze hun kind al gebaard hebben voordat de vroedvrouw er is.' [20] God zegende het werk van de vroedvrouwen, zodat het volk zich sterk uitbreidde. [21] En omdat de vroedvrouwen ontzag voor God hadden, schonk Hij ook aan hen nakomelingen. [22] Toen gaf de farao aan heel zijn volk het bevel om alle jongens die geboren werden in de Nijl te gooien; de meisjes mochten in leven blijven.

Toelichting op de bijbeltekst

Achtergrondinformatie

Voor een goed begrip van het verhaal van Exodus is enige kennis van de geschiedenis van Israël in Genesis belangrijk. Dat verhaal begint met de roeping van Abraham, die door God werd uitgekozen om de vader van een groot volk te worden. God beloofde Abraham een land – Kanaän – en een ontelbaar nageslacht, een belofte die Hij telkens herhaalde aan Abrahams zoon Isaak en kleinzoon Jakob. Deze belofte was niet slechts een toezegging van voorspoed, maar bevatte ook een roeping: Israël moest een volk worden dat Gods naam zou dragen en Zijn wet zou gehoorzamen. Vanaf de tijd van Abraham bevond Israël zich echter in een soort van 'pelgrimage' – altijd onderweg, altijd in afwachting van de vervulling van Gods belofte van een eigen land.

Jakob, Abrahams kleinzoon, kreeg van God de naam Israël, wat 'strijder met God' betekent, na een bijzondere ontmoeting met een engel (Genesis 32:28). Deze naam symboliseerde de bijzondere relatie tussen het volk en God, gekenmerkt door trouw, strijd en vernieuwing. Jakob werd vader van twaalf zonen, die de stamvaders zouden worden van de twaalf stammen van Israël. Zijn zoon Jozef werd, door een complexe samenloop van omstandigheden, onderkoning van Egypte. Door de hongersnood die Kanaän trof, vond de hele familie van Jakob een toevluchtsoord in Egypte, waar ze dankzij Jozefs positie voedsel en onderdak kregen. Deze verhuizing naar Egypte zou voor Israël echter het begin markeren van een lange en bewogen periode buiten het beloofde land.

In Egypte vestigde het gezin van Jakob zich in de vruchtbare regio Gosen, waar ze zich aanvankelijk als vreemdelingen vestigden, beschermd door Jozefs positie. Hoewel ze vreemdelingen bleven, groeiden ze in aantal en het kleine gezin van Jakob vermenigvuldigde zich door de jaren heen tot een aanzienlijk volk. Deze groei was een bevestiging van Gods belofte aan Abraham dat zijn nageslacht talrijk zou zijn als de sterren aan de hemel. Het verblijf in Egypte bood Israël de kans om in rust te groeien, ver weg van de conflicten die in Kanaän heersten. Toch was hun verblijf in Egypte nooit bedoeld als een permanente vestiging; Gods belofte over het beloofde land bleef onvervuld en Israël leefde als vreemdeling in een ander land.

De dood van Jozef markeerde het einde van de tijd van relatieve voorspoed in Egypte en kondigde een nieuwe fase aan. Wat eens een klein gezin was, was inmiddels uitgegroeid tot een volk dat het land vulde. Deze groei zou echter spanning veroorzaken met de Egyptische heersers, die Israël steeds meer als een bedreiging zagen. In Exodus vormt dit een cruciaal punt: de belofte aan Abraham, Isaak en Jakob is gedeeltelijk vervuld – het volk Israël is talrijk – maar de belofte van een eigen land wacht nog op haar vervulling. Dit is de achtergrond waartegen het boek Exodus begint, met een volk dat groot geworden is, maar zich nog altijd in een vreemd land bevindt, en waarin de God

van hun voorouders de komende gebeurtenissen zal leiden om hen uit de slavernij naar de vrijheid te brengen.

Israël in Egypte onderdrukt (Exodus 1:1-7)

Exodus 1:1-7 vormt een inleiding op het boek Exodus, waarin de overgang van een familieverhaal naar de geschiedenis van een heel volk wordt beschreven. 'Dit zijn de namen van de zonen van Israël die met Jakob naar Egypte kwamen' (Exodus 1:1) verwijst direct naar Genesis 46:8 en vormt een brug naar het verhaal van de aartsvaders. De benaming 'zonen van Israël' benadrukt dat Jakob, die door God de naam Israël kreeg (Genesis 32:28), niet alleen vader van een gezin was, maar ook stamvader van een toekomstig volk. De opsomming van Jakobs zonen doet dus niet alleen denken aan hun persoonlijke identiteit, maar herinnert ons aan hun rol als stamvaders van het volk Israël. Dit gedeelte is daarmee als het ware de aankondiging van een grotere, veelbelovende toekomst.

Jakobs zonen worden genoemd in de volgorde van hun moeders: eerst de zonen van Lea en Rachel en daarna die van hun slavinnen Bilha en Zilpa. Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, Zebulon, Benjamin, Dan, Naftali, Gad en Aser vormen samen het fundament van Israël. Jozef wordt hier niet genoemd, want hij verbleef al in Egypte (Exodus 1:5). Dit alles brengt ons op het getal van 'zeventig personen die rechtstreeks van Jakob afstamden' (Genesis 46:27). In de Bijbel is het getal zeventig meer dan een cijfer; het vertegenwoordigt een symbolische volheid en volledigheid. Dit getal komt ook terug in de zeventig oudsten van Israël (Exodus 24:1) en in de zeventig discipelen die Jezus uitzond (Lucas 10:1), als symbool van volledigheid. Hier in Exodus versterkt het de gedachte dat het kleine gezin van Jakob het begin vormt van een groter volk, door God zelf voorbereid.

Exodus 1:6 markeert een belangrijk moment: de dood van Jozef en zijn broers. Hiermee eindigt het tijdperk van de aartsvaders, dat in Genesis centraal stond, en begint een nieuwe fase in de geschiedenis. Het sterven van Jozef en zijn broers sluit hun generatie af en vormt een inleiding op de onderdrukking die zal volgen onder een nieuwe farao. Voor de Israëlieten die in Egypte leefden, leek het soms of God Zijn belofte van het beloofde land vergeten was. Ze zagen hun verdrukking, maar de hoop dat de belofte ooit werkelijkheid zou worden leek ver weg. Dit gevoel van ongeduld en twijfel is herkenbaar voor velen: de uitdaging om te vertrouwen op Gods beloften, ook als omstandigheden ongunstig lijken, is een beproeving die door de tijd heen terugkomt. Voor de Israëlieten was het een geloofsstrijd en een les in geduld en die les is ook voor ons relevant.

In Exodus 1:7 lezen we over de verrassende en onstuitbare groei van het volk Israël: 'De Israëlieten kregen veel kinderen en breidden zich uit. Ze werden zo talrijk dat ze het hele land bevolkten.' Deze woorden doen denken aan Gods opdracht aan de mensheid in Genesis 1:28 om vruchtbaar en talrijk te zijn en de aarde te vervullen. De zegeningen die God aan Abraham, Isaak en Jakob had beloofd, beginnen hier duidelijk zichtbaar te worden. Zelfs in een vreemd land, waar ze vreemdelingen waren, hield God Zijn belofte en liet Hij de Israëlieten uitgroeien tot een volk van betekenis. De woorden 'vruchtbaar', 'talrijk' en 'het land bevolken' vormen in zichzelf een echo van de eerdere beloften die God aan de aartsvaders had gedaan – dat hun nageslacht ontelbaar zou zijn (Genesis

15:5, 28:14). Deze immense groei in Egypte, een heidens land, is een onmiskenbare uiting van Gods trouw aan Zijn belofte.

De verschillen tussen de Israëlieten en de Egyptenaren worden op cultureel, religieus en sociaal vlak steeds zichtbaarder. Egypte had een diepgewortelde polytheïstische cultuur en beschouwde de farao als een goddelijk wezen, terwijl de Israëlieten slechts één God vereerden: de God van Abraham, Isaak en Jakob. Deze scheiding tussen de Hebreeuwse en Egyptische identiteit hielp het volk om hun unieke religieuze en culturele tradities te behouden. De Israëlieten leefden geïsoleerd in de regio Gosen, waardoor ze enigszins los stonden van de Egyptische maatschappij. Deze afzondering hielp hen om zich niet te laten assimileren in de Egyptische cultuur, wat cruciaal was voor hun overleving als volk met een eigen identiteit. Tegelijkertijd zien we hoe deze scheiding later leidt tot achterdocht en angst bij de Egyptenaren, wanneer een nieuwe farao de Israëlieten als een bedreiging begint te zien.

Gods zegen voor Israël wordt in dit gedeelte niet expliciet benoemd, maar is onmiskenbaar aanwezig. Voor ons is het een stille maar krachtige boodschap dat, hoewel Gods handelen niet rechtstreeks zichtbaar is, Zijn belofte vervuld wordt. De Israëlieten groeien en gedijen niet door eigen kracht of menselijke inspanning, maar omdat God trouw is aan het verbond dat Hij met hun voorvaders heeft gesloten. Voor ons is dit een bemoediging om te vertrouwen op Gods plan, ook als Zijn werk onzichtbaar lijkt.

De groei van Israël in Egypte was niet alleen een vervulling van Gods belofte, maar legde ook de basis voor hun verlangen naar het beloofde land. Het was dankzij deze snelle groei dat ze hun roeping als volk steeds duidelijker voor ogen kregen. In Egypte voelde Israël zich in eerste instantie veilig en beschermd, maar Gods zegen leidde hen naar een verlangen om werkelijk vrij te zijn in het land dat Hij had beloofd. Voor ons, moderne lezers, ligt hier een belangrijke les: zelfs in tijden van voorspoed moeten we ons bewust blijven van onze roeping en plaats in Gods eeuwige plan. Het is een oproep om, zelfs als het leven comfortabel is, ons te herinneren dat we niet volledig thuis zijn op deze aarde en onze hoop altijd gericht moet zijn op Gods Koninkrijk.

Samengevat, Exodus 1:1-7 laat zien hoe het familieverhaal van de aartsvaders overgaat naar het verhaal van een volk, dat klaar is voor de volgende fase van Gods plan. Terwijl de Israëlieten zich in Egypte vermenigvuldigden en toenamen, ontvouwde Gods belofte zich, zij het misschien op manieren die voor de Israëlieten zelf moeilijk te bevatten waren. Wat als een kleine familie in een vreemd land begon, groeide uit tot een natie, voorbereid op de langverwachte vervulling van de belofte. Voor ons is dit een diepe herinnering aan de zekerheid van Gods trouw en de noodzaak om vast te houden aan Zijn beloften, ook als die beloften in stilte en schijnbare afwezigheid vervuld worden.

De farao probeert Israëls groei tegen te gaan (Exodus 1:8-22)

In Exodus 1:8-22 verandert de situatie voor de Israëlieten ingrijpend wanneer er een nieuwe farao aan de macht komt, 'die Jozef niet gekend had' (Exodus 1:8). Deze farao is zich niet bewust van de rol die Jozef ooit in Egypte speelde en dat onbegrip opent de weg naar een nieuw tijdperk van verdrukking. Deze koning, waarschijnlijk één van de farao's uit de 18e dynastie zoals Thoetmoses I, maakt geen deel uit van de eerdere, gunstige houding tegenover Israël die onder de Hyksos-dynastie bestond. Het is begrijpelijk dat hij de Israëlieten als een bedreiging ziet; de herinnering aan de verdrijving van de Hyksos en het wantrouwen tegenover vreemdelingen speelt daarbij

een rol. Door zijn eigen volk te waarschuwen, roept hij op tot angst en vijandigheid jegens Israël, waarvan hij de omvang en kracht als gevaarlijk beschouwt.

In Exodus 1:9-10 spreekt de farao zijn volk toe over de groei van Israël. Hoewel zijn bewering dat Israël 'te talrijk en te sterk' is overdreven lijkt, gebruikt hij deze woorden om angst en vijandigheid op te wekken. Hij schetst een mogelijke dreiging van opstand, mocht Israël zich in tijden van oorlog bij vijandige volken aansluiten. Egypte ondervond in die tijd daadwerkelijk bedreigingen uit Azië en de farao vreesde dat de Israëlieten zijn machtsbasis zouden verzwakken. Zijn angst was dubbel: hij wilde de controle over Israël behouden en hen inzetten als arbeidskrachten, maar tegelijk wilde hij verhinderen dat zij in aantal bleven toenemen. Zijn beleid weerspiegelt zowel de angst voor Israëls groei als zijn wens hen als goedkope arbeiders in Egypte te houden.

Om die groei te beperken, stelt de farao slavendrijvers aan (Exodus 1:11) die de Israëlieten dwingen tot zware arbeid. Ze worden ingezet in de bouw van de voorraadsteden Pitom en Raamses, die zich bevonden in de Nijldelta en gevuld waren met opslagplaatsen voor graan en voorraden, belangrijk voor de economische en militaire kracht van Egypte. Het is aannemelijk dat het vooral ging om het uitbreiden en versterken van bestaande steden om ze als uitvalsbasis te gebruiken voor veldtochten naar Azië. De slavenarbeid van de Israëlieten doet denken aan de arbeidslast die veel volken in de oudheid ondervonden bij het bouwen van monumenten. Het zware werk met kleistenen, en daarnaast de verplichte arbeid op het land, legde een grote druk op de Israëlieten en gaf Egypte volledige controle over hun dagelijks leven. Hiermee worden zij in een situatie geplaatst waarin hun vrijheid en identiteit steeds verder worden ondermijnd.

Ondanks de harde slavernij groeit het volk Israël door, zoals Exodus 1:12 vermeldt. 'Maar hoe meer de Israëlieten onderdrukt werden, des te talrijker werden ze. Ze breidden zich zo sterk uit dat de Egyptenaren een afkeer van hen kregen' (Exodus 1:12). Deze groei, ondanks de zware verdrukking, laat de kracht van Gods zegen zien. Het beleid van de farao werkt niet zoals gepland; in plaats van te krimpen, groeit het volk en bloeit het zelfs in onderdrukking. De reactie van de Egyptenaren op deze voortdurende toename is er een van afkeer en angst. Door dit contrast te benadrukken, toont de tekst hoe het vasthouden aan geloof en trouw in tijden van onderdrukking betekenis en kracht krijgt.

De dwangarbeid neemt verder toe in Exodus 1:13-14. Het werkgebied breidt zich uit naar de tichelsteenproductie en de landbouw en het leven van de Israëlieten wordt hierdoor 'bitter'. Archeologische vondsten bevestigen dat krijgsgevangenen in Egypte vaak werden ingezet voor intensieve arbeid, waaronder het maken van tichels en landwerk, onder toezicht van met stokken bewapende opzichters. Ook de Israëlieten moeten nu tichelstenen maken, ploegen, oogsten en werken in de wijnbouw en veeteelt. De Egyptenaren hopen dat deze strenge onderdrukking het volk zal uitputten en onderwerpen, waardoor hun identiteit verder zou vervagen.

In Exodus 1:15 voert de farao een nieuwe strategie in door het bevel te geven aan twee vroedvrouwen, Sifra en Pua, om alle pasgeboren mannelijke Hebreeuwse kinderen te doden. Het bevel lijkt niet vreemd binnen het context van de Egyptische cultuur, waar de farao als goddelijk en almachtig werd beschouwd en ongehoorzaamheid ondenkbaar was. Het doden van de mannelijke kinderen zou de vechtkracht van het volk ondermijnen en de groei tegengaan, aangezien mannen de potentiële krijgers waren. Of

Sifra en Pua zelf Hebreeuwse of Egyptische vroedvrouwen waren, is een onderwerp van discussie. Wat duidelijk is, is dat zij zich met hun verzet tegen het bevel een belangrijke rol toe-eigenen binnen Israëls geschiedenis.

Uit ontzag voor God volgen Sifra en Pua het bevel van de farao echter niet op en laten zij de jongetjes in leven (Exodus 1:17). Hun vrees voor God weegt zwaarder dan hun angst voor de farao en zij tonen moed door te kiezen voor de bescherming van het leven. Wanneer de farao hen ter verantwoording roept (Exodus 1:18-19), antwoorden zij dat de Hebreeuwse vrouwen 'zo sterk zijn dat ze hun kind al gebaard hebben voordat de vroedvrouw er is' (Exodus 1:19). Hun antwoord, een zogenoemde noodleugen, toont hun vindingrijkheid en moed in het ondermijnen van het bevel van de farao. In de Bijbel komen dergelijke 'noodleugens' vaker voor, zoals bij Rachab, en zijn ze soms gerechtvaardigd als bescherming van onschuldige levens. Het groeiende volk Israël wijst erop dat deze vrouwen, zonder direct een militaire rol te spelen, toch grote invloed hebben op de toekomst van Israël.

In Exodus 1:20-21 zien we dat God Sifra en Pua zegent voor hun moed. Ze krijgen zelf kinderen, wat een grote eer en zegen is, en het volk blijft in aantal toenemen. De Bijbel bevat veel voorbeelden van mensen die het gezag van de staat trotseren om het goede te doen. In het optreden van Sifra en Pua zien we een diepgaande les: dat gehoorzaamheid aan God boven de mens staat en dat trouw aan Zijn geboden soms vraagt om verzet tegen aardse machten. Hun geloof wordt een krachtig wapen tegen de plannen van de farao en bereidt de lezer voor op de grotere bevrijding die God voor Israël in petto heeft.

Wanneer zijn eerdere pogingen falen, beveelt de farao zijn hele volk om Hebreeuwse jongetjes in de Nijl te werpen (Exodus 1:22). Deze brute maatregel vormt het hoogtepunt van zijn verzet tegen Israël, gedreven door een diepe angst voor hun groei. Het bevel aan heel Egypte, om actief mee te werken aan deze vernietiging, toont de wanhoop van de strategie van de farao en onderstreept de intensiteit van de onderdrukking. Dit bevel herinnert aan latere bijbelse gebeurtenissen waarin wrede regimes hun macht proberen te handhaven door onschuldigen te doden, zoals Herodes' bevel in het Nieuwe Testament. De situatie voor Israël lijkt uitzichtloos, maar de tekst bereidt ons voor op Gods redding.

Dit deel van Exodus benadrukt de verborgen, maar krachtige aanwezigheid van God in de geschiedenis van Israël. Hoewel God hier niet rechtstreeks handelt, wordt Zijn zegen duidelijk zichtbaar in de vruchtbaarheid en groei van Israël ondanks de tegenstand. De moed van Sifra en Pua fungeert als een voorbeeld voor latere generaties: hun daden zijn een voorafschaduw van de grote bevrijding uit de slavernij. Zij laten zien dat God Zijn beloften nooit vergeet en dat trouw aan Hem boven alle andere verplichtingen staat. Deze geschiedenis roept ons op om in geloof te volharden, ongeacht de omstandigheden, en te vertrouwen dat God uiteindelijk recht zal doen aan Zijn volk.

Samenvatting: geloofslessen uit Exodus 1

Vertrouw op Gods trouw, zelfs in moeilijke omstandigheden

In Exodus 1 zien we hoe God Zijn belofte aan Abraham vervult door het nageslacht van Israël talrijk te maken, zelfs in slavernij en verdrukking. Dit herinnert je eraan dat God Zijn beloften trouw blijft, ook wanneer de omstandigheden uitzichtloos lijken. Hij is de God die niet vergeet en in het verborgene blijft werken aan Zijn plan voor jouw leven.

Blijf trouw aan Gods geboden, ook als dat moed vergt

De vroedvrouwen Sifra en Pua tonen ongekende moed door farao's bevel om pasgeboren jongetjes te doden te negeren. Ze kiezen ervoor om God te gehoorzamen boven de menselijke autoriteit. Dit leert je dat je, zelfs onder druk, trouw kunt blijven aan Gods wil, wetende dat Hij jouw keuzes ziet en eert.

Gods kracht is sterker dan de plannen van de mens

Ondanks farao's onderdrukking blijft Israël zich vermenigvuldigen. Dit laat zien dat geen enkele macht op aarde Gods plannen kan dwarsbomen. Het is een bemoediging voor jou om te vertrouwen op Gods soevereiniteit, vooral wanneer je geconfronteerd wordt met tegenstand of angst.

God zegent gehoorzaamheid en geloof

De vroedvrouwen worden door God gezegend vanwege hun geloof en gehoorzaamheid. Dit laat zien dat Hij degenen die Hem vrezen en volgen, niet alleen beschermt, maar ook belooft. Het herinnert je eraan dat gehoorzaamheid aan God uiteindelijk altijd vrucht draagt, zelfs als je dat op het moment zelf niet ziet.

Deze lessen roepen je op om te vertrouwen op Gods leiding, trouw en kracht, ongeacht de omstandigheden waarin je je bevindt. Ze bemoedigen je om vast te houden aan Gods geboden en te weten dat Hij altijd nabij is en Zijn plan met jou zal vervullen.

Verwerkingsvragen bij Exodus 1

1. Wat is de betekenis van de benaming 'zonen van Israël' in Exodus 1:1-7 en hoe verwijst deze naar het boek Genesis?
2. Hoe wordt de groei van de nakomelingen van Jakob in Egypte beschreven en welke belofte van God wordt hiermee zichtbaar?
3. Waarom wordt Jozef niet genoemd in de opsomming van Jakobs zonen in Exodus 1:5?
4. Wat is de symbolische betekenis van het getal 'zeventig' in Exodus 1:5 en hoe komt dit getal elders in de Bijbel voor?
5. Welke overgang in de geschiedenis van Israël wordt gemarkeerd door de dood van Jozef en zijn broers in Exodus 1:6?
6. Hoe weerspiegelt de groei van Israël in Egypte Gods trouw, ondanks de verdrukking die in latere verzen volgt?
7. Waarom werd de familie van Jakob in Egypte beschermd en wat was hun oorspronkelijke status daar?
8. Hoe draagt de geografische scheiding van Israël en Egypte bij aan het behoud van Israëls identiteit?
9. Op welke manier symboliseert de groei van Israël in Egypte de vervulling van de belofte van vruchtbaarheid?
10. Welke rol spelen de vroedvrouwen Sifra en Pua in de strijd tegen de onderdrukking door de farao?

Discussievragen bij Exodus 1

1. Hoe denk je dat de Israëlieten zich voelden toen Gods belofte van het beloofde land nog onvervuld leek te blijven?
2. Hoe kunnen wij vandaag de dag trouw blijven aan Gods belofte, ook als we ons in 'vreemd land' voelen?
3. Welke waarde heeft volgens jou het bewaren van een eigen culturele en religieuze identiteit in een andere cultuur?
4. Wat betekent het om 'eerbied voor God' te hebben, zoals Sifra en Pua dit toonden en hoe kan dit zich in ons eigen leven uiten?
5. In hoeverre kan en mag een christen volgens jou weerstand bieden tegen onrechtvaardige wetten of bevelen van overheden?

Exodus 2

Mozes: van redding tot ballingschap

In Exodus 2 zien we de geboorte van Mozes, die door zijn moeder wordt verborgen en in een mandje op de Nijl wordt gezet. Farao's dochter vindt hem en adopteert hem, waarmee Mozes' bijzondere toekomst wordt voorbereid. Later, als volwassen man, doodt Mozes een Egyptenaar en vlucht hij naar Midjan, waar hij een nieuwe thuis vindt en trouwt. Ondertussen roepen de Israëlieten in Egypte om bevrijding en God herinnert zich Zijn verbond met hun voorvaders, waarmee Hij zijn plan tot verlossing in gang zet.

Bijbeltekst

De geboorte van Mozes; zijn vlucht naar Midjan

[1] Een man uit de stam Levi trouwde met een vrouw uit diezelfde stam. [2] Zij werd zwanger en bracht een zoon ter wereld. Ze zag hoe mooi het kind was en hield het verborgen, drie maanden lang. [3] Toen ze geen kans zag haar zoon nog langer verborgen te houden, nam ze een mand van papyrus, bestreek die met pek en teer, legde het kind erin en zette de mand tussen het riet langs de oever van de Nijl. [4] De zus van het kind ging een eind verderop staan, om te zien wat er met hem zou gebeuren.

[5] Even later kwam de dochter van de farao naar de Nijl om te baden, terwijl haar dienarens langs de rivier heen en weer liepen. Zij ontdekte de mand tussen het riet en liet die door een van haar slavinnen halen. [6] Ze maakte de mand open en zag daarin het kind. Het jongetje huilde, en vol medelijden zei ze: 'Dat moet een Hebreeuws kind zijn.' [7] Toen kwam de zus van het kind haar vragen: 'Zal ik bij de Hebreeuwse vrouwen een voedster gaan zoeken om het kind voor u te voeden?' [8] 'Ja, doe dat maar,' antwoordde de dochter van de farao, waarop het meisje de moeder van het kind ging halen. [9] De dochter van de farao zei tegen de vrouw: 'Neem dit kind mee en voed het voor me. Ik zal u ervoor betalen.' De vrouw nam het kind mee en voedde het. [10] Toen het groot genoeg was, bracht ze het naar de dochter van de farao. Deze nam het kind aan als haar eigen zoon. Ze noemde hem Mozes, 'want,' zei ze, 'ik heb hem uit het water gehaald.'

[11] Toen Mozes volwassen geworden was, zocht hij op een dag de mensen van zijn volk op. Hij zag welke zware dwangarbeid ze verrichtten en was er getuige van dat een Hebreeër, een volksgenoot van hem, door een Egyptenaar werd geslagen. [12] Hij keek om zich heen, en toen hij zag dat er niemand in de buurt was sloeg hij de Egyptenaar dood; hij verborg hem onder het zand. [13] De dag daarop zag hij hoe twee Hebreeuwse mannen met elkaar op de vuist gingen. 'Waarom sla je iemand van je eigen volk?' vroeg hij aan de man die begonnen was. [14] Maar die antwoordde: 'Wie heeft jou als leider en rechter over ons aangesteld? Wou je mij soms ook doodslaan, net als die Egyptenaar?' Mozes

schrok, hij dacht: Dan is het dus toch bekend geworden! [15] Toen de farao ervan hoorde, wilde hij Mozes laten doden. Daarom vluchtte Mozes voor de farao.

Zo kwam hij in Midjan terecht, en daar ging hij bij een put zitten. [16] De priester van Midjan had zeven dochters. Zij kwamen daar water putten en vulden de drinkbakken om de schapen en geiten van hun vader te drinken te geven. [17] Maar er kwamen ook herders, die hen wilden weggagen. Daarop schoot Mozes hun te hulp en gaf het vee te drinken. [18] Toen ze thuiskwamen, vroeg hun vader, Reüel, hoe het kwam dat ze die dag zo snel terug waren. [19] ‘Er was een Egyptenaar die ons te hulp kwam tegen de herders,’ antwoordden ze, ‘en hij heeft ook water voor ons geput en de dieren te drinken gegeven.’ [20] ‘En waar is hij nu?’ vroeg hun vader. ‘Waarom hebben jullie die man daar achtergelaten? Nodig hem uit om te komen eten.’ [21] Mozes liet zich overhalen om bij die man te blijven, en deze gaf hem zijn dochter Sippora tot vrouw. [22] Zij bracht een zoon ter wereld, en Mozes noemde hem Gersom, ‘want,’ zei hij, ‘ik ben een vreemdeling geworden, ik woon in een land dat ik niet ken.’

Mozes geroepen

[23] Jaren gingen voorbij, en de koning van Egypte stierf. Maar de Israëlieten gingen nog altijd onder dwangarbeid gebukt. Ze klaagden luid en hun hulpgeroep steeg op naar God. [24] God hoorde hun jammerkreten en dacht aan het verbond dat Hij met Abraham, Isaak en Jakob had gesloten. [25] Hij zag hoe de Israëlieten leden en trok zich hun lot aan.

Toelichting op de bijbeltekst

De geboorte van Mozes (Exodus 2:1-10)

In Exodus 2:1-10 begint het verhaal van Mozes, de figuur die een sleutelrol zal vervullen in de bevrijding van Israël. Het verhaal opent met de vermelding dat ‘een man uit de stam Levi trouwde met een vrouw uit diezelfde stam’ (Exodus 2:1). Deze afkomst is belangrijk: Mozes stamt af van Levi, de stam die later het priesterschap zal vervullen, en wordt zo al direct verbonden met de goddelijke taak die voor hem is weggelegd. De namen van zijn ouders – Amram en Jochebed – worden pas later genoemd (Exodus 6:20), waarmee de nadruk in dit gedeelte volledig op Mozes’ afstamming ligt en op zijn bestemming als leider van Israël.

Wanneer Jochebed, de moeder van Mozes, zwanger raakt en een zoon baart, houdt ze hem drie maanden verborgen. Exodus 2:2 beschrijft hoe ze ‘zag hoe mooi het kind was’, een detail dat niet enkel op uiterlijk lijkt te wijzen, maar ook een diepere betekenis heeft. Deze observatie roept associaties op met het scheppingsverhaal in Genesis 1, waar God ziet dat wat Hij heeft gemaakt goed is (Genesis 1:4). Voor Jochebed bevestigt dit haar gevoel dat het leven van haar zoon bijzonder en kostbaar is. Ze ervaart Mozes als een geschenk van God en besluit hem, ondanks het bevel van de farao in Exodus 1:22, in leven te houden. Deze daad van geloof en moed wordt later in Hebrreeën 11:23 geprezen als een teken van vertrouwen in Gods plannen en voorzienigheid.

Na drie maanden wordt het echter moeilijk om Mozes verborgen te houden. Mogelijk was hij luider geworden of misschien was het gevaar om ontdekt te worden simpelweg te groot. Jochebed neemt daarom een drastische stap en maakt een mandje van papyrus, bestreken met pek en teer om het waterdicht te maken (Exodus 2:3). Hierin legt ze het kind, waarna ze het mandje voorzichtig tussen het riet langs de oever van de Nijl

zet. Opvallend is dat het Hebreeuwse woord voor ‘mandje’ hetzelfde is als het woord dat gebruikt wordt voor de ‘ark’ van Noach (Genesis 6:14-16), wat een symbolische verwijzing vormt naar redding. In beide gevallen worden kwetsbare levens beschermd te midden van water, dat dreigend maar ook levensreddend kan zijn. Mozes wordt als het ware in een miniatuur-ark geplaatst, wat laat zien hoe God vanaf het begin Zijn beschermende hand over hem houdt. Jochebed laat haar zoon echter niet zomaar aan zijn lot over: zijn zus, Mirjam (Numeri 26:59), blijft in de buurt om te zien wat er met hem gebeurt (Exodus 2:4).

Dan neemt de geschiedenis een onverwachte wending: de dochter van de farao komt aan de Nijl om te baden, omringd door haar dienaressen (Exodus 2:5). De Nijl had in de Egyptische cultuur zowel hygiënische als religieuze waarde. Men zag deze rivier als heilig, een bron van leven en vruchtbaarheid, wat het extra ironisch maakt dat juist de Nijl Mozes’ leven redt. Mogelijk was deze prinses Hatsjepsoet, een sterke vrouw die later zelf farao zou worden. Wanneer ze het mandje in het riet ontdekt, laat ze het door een van haar dienaressen halen. Bij het openen van het mandje ziet ze een huilend kind en voelt ze direct medelijden (Exodus 2:6). De prinses herkent het als een Hebreeuws kind, misschien vanwege de besnijdenis, zijn kleding of het feit dat het te vondeling was gelegd – iets wat Egyptische moeders niet deden.

Op dat moment komt Mirjam naar voren en stelt moedig voor om een Hebreeuwse voedster te zoeken om het kind te voeden (Exodus 2:7). Haar moed om de dochter van de farao direct aan te spreken, toont opmerkelijke vindingrijkheid en lef, zeker voor een jonge Hebreeuwse vrouw in een vijandige omgeving. De prinses, zonder zich ervan bewust te zijn dat Mirjam de zus van het kind is, gaat akkoord met het voorstel. Mirjam haalt Jochebed, Mozes’ moeder, die hierdoor onverwacht met haar zoon wordt herenigd. De prinses biedt haar zelfs een vergoeding aan (Exodus 2:8-9), wat een ironische wending aan het verhaal geeft: de eigen dochter van de farao betaalt de verzorging van een kind dat door haar vader tot de dood veroordeeld was. Deze bijzondere hereniging van moeder en kind laat zien hoe Gods voorzienigheid op subtiele wijze werkt en hoe Hij ook te midden van dreiging Zijn plan niet laat varen.

Wanneer Mozes groot genoeg is, brengt Jochebed hem naar het hof, waar de prinses hem als haar zoon aanneemt (Exodus 2:10). Dit ‘groot worden’ verwijst waarschijnlijk naar de speenleeftijd, rond zijn derde jaar. Bij de adoptie geeft de prinses hem een naam: Mozes, ‘want,’ zegt ze, ‘ik heb hem uit het water gehaald.’ Mozes’ naam komt van het Hebreeuwse werkwoord *masjah*, wat ‘uittrekken’ betekent en klinkt ook als het Egyptische woord voor ‘zoon’ (zoals in namen als Thoetmoses, ‘zoon van Toth’). De naam Mozes is daarmee dubbelzinnig en biedt een krachtige symboliek: niet alleen werd hij zelf uit het water getrokken, maar hij zal ook Israël uit de slavernij trekken. Zijn naam wijst naar zijn uiteindelijke bestemming en fungeert als een voorbode van zijn rol als redder van Israël, waarbij de ‘uittrekking’ zelfs Gods plan weerspiegelt om Zijn volk, Zijn ‘zoon’, uit Egypte te trekken (Hosea 11:1).

Exodus 2:1-10 toont hoe Gods voorzienigheid al vanaf Mozes’ geboorte actief is. De moedige daden van Jochebed, Mirjam en de prinses laten zien hoe God werkt door gewone mensen die bereid zijn het leven te beschermen, ook als dat gevaar oplevert. Door hun daden wordt Mozes niet alleen gered, maar ook voorbereid op zijn latere rol als leider. Mozes’ opvoeding aan het hof biedt hem kennis van de Egyptische cultuur en politiek en geeft hem toegang tot onderwijs en vaardigheden die hij later als bevrijder

van Israël nodig zal hebben. Zijn vroege jaren aan het hof zullen zijn denken en handelen vormgeven en hem voorbereiden op de immense taak die voor hem ligt.

Ondanks de Egyptische setting, met zijn eigen religieuze en culturele achtergrond, draagt het verhaal van Mozes' redding een universele boodschap. Het roept op tot vertrouwen in Gods leiding, zelfs als het kwaad overmachtig lijkt. De dappere keuze van Jochebed om het bevel van de farao te negeren en het leven van haar zoon te beschermen, weerspiegelt dezelfde moed als die van de vroedvrouwen Sifra en Pua in Exodus 1. Haar daad wordt beloond en wat eerst uitzichtloos leek, leidt uiteindelijk tot de redding van Israël.

Voor ons toont dit verhaal de kracht van trouw en moed te midden van gevaar. Het laat zien dat zelfs kleine daden van geloof door God kunnen worden gebruikt om Zijn plannen te vervullen. Ook wanneer menselijke machten hun wil opleggen, blijft Gods voorzienigheid werkzaam, onwankelbaar en trouw. Mozes, de Hebreeuwse baby die drijft in een Egyptisch mandje, wordt door een reeks wonderlijke gebeurtenissen klaargemaakt voor zijn taak als bevrijder van Israël. Het verhaal biedt de bemoediging dat, ongeacht de moeilijkheden, Gods plan altijd doorgang zal vinden en dat Hij Zijn volk nooit vergeet.

Mozes' vlucht naar Midjan (Exodus 2:11-22)

In Exodus 2:11-22 zien we hoe het leven van Mozes een ingrijpende wending neemt wanneer hij volwassen is geworden. Mozes groeit op aan het hof van Egypte, te midden van rijkdom, macht en status. Maar ondanks deze bevoorrechte positie voelt hij zich diep verbonden met zijn volk, de Israëlieten, die als slaven zwaar onderdrukt worden. Zijn keuze om zich te identificeren met zijn eigen volk, ondanks zijn opvoeding als prins, laat een opmerkelijke innerlijke strijd zien. Mozes' band met zijn Hebreeuwse afkomst lijkt sterker te zijn dan zijn loyaliteit aan de Egyptische troon. Deze verbondenheid drijft hem ertoe om het lijden van de Israëlieten van dichtbij mee te maken.

Op een dag ziet Mozes hoe een Egyptenaar – waarschijnlijk een opzichter – een Hebreeër mishandelt. Zijn verontwaardiging en betrokkenheid bij het lijden van zijn volk komen tot uitbarsting: in een impulsieve daad doodt Mozes de Egyptenaar en begraaft diens lichaam in het zand, hopen dat niemand het heeft gezien (Exodus 2:12). Deze daad kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Sommigen zien het als een ongecontroleerde uiting van woede, een reactie die later in zijn leven zal moeten worden getemd om een effectief leider te kunnen zijn. Anderen beschouwen het als een oprechte daad van solidariteit, waarbij Mozes probeert gerechtigheid te brengen. Handelingen 7:25 geeft zelfs aan dat Mozes mogelijk dacht dat deze daad zou dienen als een signaal van bevrijding voor zijn volk, een oproep tot verzet tegen de onderdrukking. Wat zijn motieven ook precies waren, Mozes toont hier een diep verlangen om op te komen voor de onderdrukten en de machtelozen, een eigenschap die later cruciaal zal blijken in zijn leiderschap.

De dag na dit incident ontmoet Mozes echter weer twee mannen, dit keer Hebreeërs, die met elkaar aan het vechten zijn. Wanneer hij de agressor aanspreekt en vraagt waarom hij iemand van zijn eigen volk slaat, stuit hij op afwijzing en een pijnlijke vraag: 'Wie heeft jou als leider en rechter over ons aangesteld? Wil je mij soms ook doden, net als die Egyptenaar?' (Exodus 2:14). Mozes beseft dat zijn daad bekend is geworden en dat zijn volk hem niet als redder of leider ziet. Deze afwijzing confronteert hem met zijn

geïsoleerde positie: voor de Egyptenaren is hij een verrader en de Israëlieten zien hem niet als één van hen. Hij bevindt zich tussen twee werelden, maar hoort nergens echt bij. Wanneer de farao ook nog verneemt wat hij heeft gedaan en hem wil laten doden, heeft Mozes geen andere keuze dan te vluchten naar het land Midjan (Exodus 2:15).

De reis naar Midjan markeert het begin van een periode van afzondering en bezinning. Mozes betreedt een nieuw, onherbergzaam gebied en laat het hofleven en de machtsstructuren van Egypte achter zich. Hij komt terecht bij een waterput in een woestijngebied waar de Midjanieten wonen, een nomadisch volk dat, zoals we lezen in Genesis 25:2, afstamt van Abraham en Ketura. De Midjanieten hebben een heel andere levensstijl en cultuur dan het Egypte dat Mozes kent en hun nomadische bestaan plaatst Mozes in een wereld van eenvoud en rust. Dit biedt hem een mogelijkheid tot bezinning, weg van de politieke spanningen en de onrust van zijn oude leven. Hoewel hij zich in Egypte zowel met zijn Hebreeuwse afkomst als met zijn Egyptische opvoeding identificeerde, moet hij nu een nieuwe weg vinden als vreemdeling in een onbekend land.

Bij de waterput rust hij waarschijnlijk, uitgeput en in gedachten verzonken over zijn nieuwe status als vluchteling. Daar ontmoet hij de zeven dochters van Reüel, de priester van Midjan, die naar de put komen om hun kudde water te geven. Net als hij dat eerder voor zijn volk deed, komt Mozes ook hier op voor degenen die worden verdrukt. Wanneer andere herders de vrouwen weggagen om hun eigen kudde te laten drinken, grijpt hij in. Hij jaagt de herders weg en helpt de vrouwen hun schapen en geiten water te geven (Exodus 2:17). Deze daad van rechtvaardigheid komt voort uit hetzelfde diepe gevoel voor recht en compassie dat hem ook in Egypte dreef. De vrouwen zien Mozes als een Egyptenaar, waarschijnlijk vanwege zijn kleding en zijn taal, en vertellen hun vader over de onverwachte hulp die zij hebben ontvangen.

Wanneer de dochters van Reüel thuiskomen, vraagt hun vader waarom ze zo snel terug zijn. Ze vertellen hem over de Egyptenaar die hen te hulp kwam. Reüel, ook wel Jetro genoemd (Exodus 3:1), reageert hierop door Mozes uit te nodigen voor een maaltijd. Deze gastvrije ontvangst toont de hoge waarde die de nomadische cultuur hecht aan gastvrijheid en zorg voor vreemdelingen (Exodus 2:20). Voor Mozes betekent deze uitnodiging een nieuwe kans, een onderkomen na zijn vlucht uit Egypte en de mogelijkheid om deel uit te maken van een gemeenschap die hem verwelkomt. Waar zijn eigen volk zijn hulp afwees, wordt zijn dappere optreden hier wel op waarde geschat. Mozes blijft uiteindelijk bij Reüel wonen, trouwt met diens dochter Sippora en vindt hier in Midjan een thuis dat hem rust en stabiliteit biedt.

Na verloop van tijd krijgen Mozes en Sippora een zoon, die hij Gersom noemt, wat betekent: 'Ik ben een vreemdeling geworden, ik woon in een land dat ik niet ken' (Exodus 2:22). Deze naam weerspiegelt Mozes' gevoelens van vervreemding. Hij leeft ver van zijn volk en zijn geboortegrond, maar ervaart toch een connectie met Gods belofte. Gersoms naam is als een persoonlijke herinnering aan Mozes' status als vreemdeling en aan de reis die hij heeft afgelegd. De naam herinnert ook aan de grotere missie die hem nog te wachten staat: net zoals hij in Midjan een vreemdeling is, zullen de Israëlieten in Egypte leven als vreemdelingen die wachten op hun bevrijding. Mozes' naamgeving van zijn zoon toont ons hoe diep hij doordrongen is van zijn eigen status en die van zijn volk, die beiden wachten op Gods plan.

Deze periode in Midjan bevat belangrijke lessen voor ons. Allereerst zien we hoe Mozes, ondanks zijn voorrecht en machtspositie in Egypte, ervoor kiest om zich te identificeren met het lijden van zijn volk, zelfs als dit betekent dat hij alles moet opgeven. Dit roept de vraag op of wij bereid zijn om rechtvaardigheid na te streven, zelfs als dit offers vraagt. Mozes' vlucht naar Midjan biedt hem daarnaast een tijd van afzondering en groei. In de stilte van de woestijn leert hij geduld en nederigheid, essentiële eigenschappen voor een leider die God zal gebruiken om Zijn volk te bevrijden. Zijn tijd in Midjan geeft hem de afstand die hij nodig heeft om zijn roeping vanuit een nieuw perspectief te zien.

De ontmoeting met Reüels dochters bij de waterput is veelbetekenend. In de Bijbel wordt de waterput vaak gezien als een plek van ontmoeting en voorziening. Net zoals Abraham voor Isaak een vrouw vond bij een put (Genesis 24:11-20) en Jakob zijn toekomstige vrouw Rachel ontmoette bij een put (Genesis 29:1-12), vindt ook Mozes hier een nieuwe weg en een nieuwe familie. Deze ontmoetingen herinneren ons eraan dat God, juist in perioden van onzekerheid en vreemdelingschap, ons nieuwe richtingen en mogelijkheden kan geven.

Tot slot zien we hoe Gods voorzienigheid door Mozes' huwelijk met Sippora een nieuwe fase inluidt. Ondanks de afstand tot het verbondsvolk zet God zijn plan voort, ook buiten de vertrouwde grenzen van Israël. Sippora belichaamt trouw en toewijding en hun huwelijk markeert een nieuwe stap in Mozes' reis. Gersoms naam weerspiegelt Mozes' status als vreemdeling, maar ook de voortdurende trouw van God die zelfs in ballingschap Zijn belofte vasthoudt.

Mozes' verblijf in Midjan is daarmee een cruciale fase in zijn leven. Hij groeit als persoon en zijn karakter wordt gevormd door de uitdagingen die hij doormaakt. Dit verhaal laat ons zien dat Gods leiding niet gebonden is aan plaatsen of culturen; Zijn aanwezigheid reikt tot in de verste hoeken van de woestijn. Mozes' jaren in Midjan, zijn confrontaties met vreemdelingschap en zijn nieuwe rol binnen Reüels familie, bereiden hem voor op zijn uiteindelijke roeping. Zijn verhaal roept ons op tot vertrouwen in Gods leiding, ook wanneer onze weg door de woestijn gaat.

God gedenkt Zijn verbond (Exodus 2:23-25)

In Exodus 2:23-25 wordt de lezer weer meegenomen naar Egypte, waar de omstandigheden voor de Israëlieten nog altijd erbarmelijk zijn. Ondanks de dood van de farao die Mozes wilde doden (Exodus 2:15), lijkt er geen enkele verbetering op te treden. Het is goed mogelijk dat deze nieuwe farao Amenhotep II is, die het beleid van onderdrukking van de Israëlieten nog harder voortzet. In plaats van verlichting te ervaren, zuchten de Israëlieten onder de zware last van hun dwangarbeid en klagen zij hun lijden luid uit. Deze noodkreten stijgen op naar God en dit moment markeert een keerpunt in hun geschiedenis: God hoort hun roepen en denkt aan het verbond dat Hij met hun voorvaderen Abraham, Isaak en Jakob gesloten had (Exodus 2:24).

Dit verbond, eeuwen eerder gesloten, was niet alleen een belofte van een groot nageslacht, zoals in Exodus 1:7 al in vervulling begint te gaan, maar omvatte ook de belofte van het land Kanaän als hun erfdeel en thuis (Genesis 12:1-7; 15:5, 16; 17:7-8, 19; 35:11-12). Dat God nu 'dacht' aan Zijn verbond geeft aan dat deze belofte, die door de onderdrukking heen bleef bestaan, het moment van vervulling nadert. De woorden 'na vele dagen' in Exodus 2:23 wijzen op een nieuw hoofdstuk in Gods plan met Israël en

markeren een overgang in Mozes' eigen leven; hij verblijft nu al tientallen jaren in Midjan. Volgens Handelingen 7:30 woonde hij daar veertig jaar voordat God hem riep.

Deze verzen zijn zorgvuldig geformuleerd en leggen de nadruk op zowel de hevigheid van Israëls lijden als Gods diepe betrokkenheid. Vier werkwoorden beschrijven het intense lijden van de Israëlieten: zij 'zuchten', 'schreeuwen uit', hun 'hulpgeroep' stijgt op, en hun 'gejammer' klinkt. Hiertegenover zien we vier werkwoorden die Gods compassie en actie beschrijven: Hij 'hoort', 'denkt', 'ziet' en 'kent' (Exodus 2:24-25). Gods 'horen' en 'zien' hier gaan verder dan slechts waarnemen; zij wijzen op een diepe, emotionele bewogenheid en de voorbereiding van Zijn reddende ingrijpen. In de Hebreeuwse context betekenen deze werkwoorden dat God niet onbewogen is. Net als in Genesis 21:17, waar God het huilen van de jonge Ismaël hoort, leidt Zijn horen tot een beloftevolle interventie. Dit horen en zien zijn het begin van een bevrijdingsactie.

De tekst eindigt met de krachtige verklaring dat God de Israëlieten 'kende'. Dit werkwoord gaat verder dan het beschrijven van Zijn alwetendheid. In dit geval betekent 'kennen' dat God niet alleen begrijpt wat ze doormaken, maar dat Hij ook intens met hun situatie begaan is. Hij identificeert zich met hun lijden en maakt hun strijd tot de Zijne. Deze empathische houding biedt ons troost en hoop, omdat het benadrukt dat God niet alleen maar toeschouwer is, maar actief meeleeft en voor Zijn volk zorgt.

Voor ons bevat dit gedeelte enkele belangrijke lessen. Ten eerste herinnert het ons eraan dat Gods tijd anders is dan de menselijke tijd. God had lang geleden beloofd dat Hij de Israëlieten zou verlossen uit hun slavernij (Genesis 15:16). Hoewel dit moment nog niet gekomen was, bleef God trouw aan Zijn belofte. In Handelingen 7:30 zien we dat Mozes al veertig jaar in Midjan verbleef. Het lange wachten, eerst in Egypte en vervolgens in de woestijn, benadrukt dat Gods interventie altijd op het juiste moment komt, ook al kan die voor ons aanvoelen als een eeuwigheid. Dit leert ons geduld en vertrouwen te hebben in Gods timing, zelfs wanneer ons eigen geduld op de proef wordt gesteld en het lijkt alsof onze gebeden niet worden verhoord. In moeilijke tijden kunnen we ons verzwakt of vergeten voelen. Maar deze verzen onderstrepen dat Hij altijd betrokken blijft, ook als Zijn timing voor ons niet te doorgronden is.

Een tweede belangrijk inzicht is dat Gods zorg voor Zijn volk niet alleen gebaseerd is op hun huidige situatie, maar stevig geworteld is in het verbond dat Hij eeuwen eerder met hun voorvaderen sloot. Dit verbond symboliseert Gods onveranderlijke trouw en liefde. In de belofte aan Abraham om Zijn volk in het land Kanaän te brengen (Genesis 17:8) ligt de fundering van Zijn relatie met Israël. Het feit dat God 'denkt' aan het verbond met Abraham, Isaak en Jakob laat zien dat Hij deze belofte nooit zal verbreken. Voor ons is dit een bemoedigend teken dat Gods beloften vast en betrouwbaar blijven, zelfs in tijden van lijden en stilte.

Tot slot laat de volgorde van Gods reactie – eerst horen, dan denken, zien en kennen – zien hoe God ons lijden serieus neemt. Het geeft aan dat Hij niet alleen een almachtige God is, maar ook een God die naast Zijn volk wil staan en hen wil kennen. God verlangt een diepe, persoonlijke relatie met Zijn volk, waarin Zijn luisteren, herinneren, zien en begrijpen de basis vormen voor Zijn ingrijpen. Deze aspecten van liefdevolle betrokkenheid laten zien dat God zich niet alleen beperkt tot een kille observatie van Israëls nood, maar dat Hij hun pijn aanneemt als een deel van Zijn zorg voor hen. Voor ons betekent dit dat wij onze zorgen en ons lijden met vertrouwen aan Hem kunnen toevertrouwen, wetende dat Hij ons ziet, hoort en begrijpt.

Exodus 2:23-25 is daarmee niet slechts een beschrijving van Israëls lijden, maar vormt de krachtige inleiding op het bevrijdingsverhaal dat volgt. De jarenlange stilte van Gods kant wordt doorbroken door de diepgaande bewogenheid die Hij toont voor Zijn volk. Deze verzen bieden de eerste tekenen dat Hij op het punt staat Zijn belofte van bevrijding en het beloofde land te vervullen. God ziet het lijden van Israël, identificeert zich met hun worsteling en vanuit die verbondenheid zal Hij ingrijpen. Hiermee bevestigt dit gedeelte het kernprincipe van Zijn verbondsrelatie met Israël: Hij is de God die trouw is aan Zijn woord en die Zijn volk niet zal vergeten, maar hen juist op het juiste moment bevrijdt en naar het land van belofte zal brengen.

Karakterstudie van Mozes in Exodus 2

In Exodus 2 maken we voor het eerst kennis met Mozes, een man die later een van de meest invloedrijke figuren uit de Bijbel zal worden. Dit hoofdstuk biedt een fascinerend inkijkje in zijn vroege leven en de gebeurtenissen die hem vormden. Van een kwetsbare baby in een rieten mandje tot een jongeman die kiest voor gerechtigheid – Mozes' keuzes en interacties zijn doorspekt met betekenis. Zijn verhaal is niet alleen een biografisch verslag, maar ook een spiegel voor ons eigen leven. Wie was Mozes in dit stadium en wat kunnen we van hem leren?

De acties en interacties van Mozes

De vroege acties van Mozes in Exodus 2 lijken in eerste instantie niet door hemzelf gekozen: zijn ouders besluiten hem drie maanden te verbergen en zijn moeder plaatst hem uiteindelijk in een mandje in de Nijl (Exodus 2:3). Deze keuze van zijn ouders, ingegeven door hun geloof en moed (vergelijk Hebrëen 11:23), laat zien hoe God Mozes' leven vanaf het begin beschermt. Dat hij door de dochter van de farao wordt gered en opgenomen, onderstreept Gods soevereiniteit. Mozes groeit op met een unieke identiteit, als Hebrëer in een Egyptische context. Dit dubbele perspectief zal zijn latere keuzes en innerlijke worstelingen diepgaand beïnvloeden. De symboliek van het mandje dat hem op de Nijl beschermt, roept herinneringen op aan de ark van Noach: in beide gevallen redt God zijn uitverkorenen door middel van water. Mozes, hoewel passief in dit begin, wordt vanaf zijn geboorte voorbereid op een bijzondere roeping.

Wanneer Mozes volwassen wordt, zien we hem voor het eerst bewust handelen. In Exodus 2:11-12 bezoekt hij zijn volksgenoten en merkt hij hun ellende op. Dit woord, 'opmerken', is veelzeggend: het laat zien dat Mozes betrokkenheid voelt bij het lijden van zijn volk, ondanks zijn Egyptische opvoeding. Deze identificatie met zijn volk toont een kant van Mozes die hem geschikt maakt als leider. Toch blijkt hier ook zijn impulsiviteit en onvolwassenheid. Hij ziet onrecht en besluit meteen in te grijpen door een Egyptenaar te doden die een Hebrëer slaat. De daad is gewelddadig en moreel verwerpelijk, zelfs al is zijn motief begrijpelijk. Mozes probeert het lichaam van de Egyptenaar te verbergen, wat zijn schuldgevoel en angst verraadt. Deze actie kan ook gezien worden als een teken dat Mozes nog niet begrijpt dat echte verlossing niet door menselijke kracht maar door Gods ingrijpen tot stand komt.

Een andere belangrijke gebeurtenis volgt wanneer Mozes probeert te bemiddelen tussen twee Hebrëers die ruzie maken (Exodus 2:13-14). Deze handeling toont opnieuw zijn verlangen naar rechtvaardigheid, maar ook zijn onbegrip van hoe hij dit moet

bereiken. De vraag van een van de mannen, 'Wie heeft jou als leider en rechter over ons aangesteld?' is een pijnlijke confrontatie voor Mozes. Hoewel hij misschien in zijn hart voelt dat hij geroepen is tot een bijzondere taak, wordt hij niet erkend door zijn eigen volk. Deze afwijzing kan worden gezien als een voorafschaduw van Mozes' latere strijd om het vertrouwen van Israël te winnen. Het herinnert ons eraan dat leiderschap niet alleen om acties draait, maar ook om erkenning en vertrouwen, iets wat Mozes op dit moment nog moet leren.

Mozes' daaropvolgende vlucht naar Midjan (Exodus 2:15) markeert een keerpunt in zijn leven. Hij laat alles achter – zijn status als prins van Egypte, zijn connectie met zijn volk en zijn veilige omgeving – en kiest voor ballingschap om zijn leven te redden. Dit toont zijn kwetsbaarheid en angst, maar ook een onderliggende openheid voor een nieuwe richting. Mozes lijkt op de vlucht voor zowel de farao als voor zijn eigen falen. Toch laat zijn interactie met de dochters van de priester van Midjan zien dat zijn rechtvaardigheidsgevoel en moed niet verdwenen zijn. Wanneer herders de dochters van Jetro lastigvallen, komt Mozes onmiddellijk in actie en verdedigt hen. Dit laat zien dat, ondanks zijn falen in Egypte, zijn karaktereigenschappen als beschermer en pleitbezorger intact blijven. Het is deze daad van zelfopoffering die hem toegang geeft tot een nieuwe gemeenschap en een nieuw begin.

De ontmoeting met Jetro en de plaatsing in zijn huishouden (Exodus 2:18-21) is niet zomaar een toevlucht; het is een periode waarin Mozes wordt voorbereid op zijn toekomstige taak. Zijn huwelijk met Sippora en zijn rol als herder geven hem stabiliteit en een eenvoudige maar belangrijke training in zorg en leiding. Als herder leert Mozes geduld, verantwoordelijkheid en nederigheid – eigenschappen die later van cruciaal belang zullen zijn in zijn roeping om Israël te leiden. In deze fase zijn er geen directe aanwijzingen van God, maar de omstandigheden en keuzes van Mozes tonen een subtiele maar duidelijke leiding van de Heer, die hem vormt tot de man die Hij nodig heeft.

De persoonlijke ontwikkeling van Mozes

In Exodus 2 zien we Mozes in een cruciale overgangsfase, waarin hij zich ontwikkelt van een passieve toeschouwer naar iemand die zijn eigen keuzes begint te maken, hoewel deze vaak nog onvolwassen of impulsief zijn. Hij wordt geconfronteerd met vragen over wie hij is en waar hij thuishoort. Deze zoektocht naar identiteit is niet slechts een persoonlijke worsteling, maar een rode draad in Mozes' hele leven. Als kind van Hebreeuwse slaven en opgevoed aan het hof van de farao, heeft Mozes toegang tot twee werelden, maar hij past in geen van beide volledig. Dit dubbele perspectief maakt hem enerzijds uniek en geschikt voor zijn latere roeping, maar anderzijds ook zoekend en geïsoleerd. Hij hoort bij de Hebreëen door zijn afkomst, maar begrijpt hun lijden aanvankelijk vooral van een afstand. Tegelijkertijd deelt hij in de privileges van Egypte, zonder echt een van hen te zijn. Dit conflict vormt de basis voor zijn persoonlijke ontwikkeling.

Mozes' impulsieve daad – het doden van de Egyptenaar die een Hebreëer slaat – laat zien dat hij zich verbonden voelt met zijn volk, maar ook dat hij nog niet weet hoe hij rechtvaardigheid moet bevorderen. Zijn actie is niet ingegeven door wijsheid of geduld, maar door emotie en ondoordachte kracht. Dit moment is veelzeggend: Mozes voelt de roeping om zijn volk te helpen, maar hij probeert dit op eigen kracht te doen, zonder de

leiding van God. Het resultaat is niet bevrijding, maar schuld, angst en isolatie. Deze ervaring vormt een pijnlijk maar noodzakelijk keerpunt in Mozes' ontwikkeling. Het confronteert hem met zijn eigen beperkingen en dwingt hem tot zelfreflectie.

De afwijzing door zijn eigen volksgenoten versterkt deze crisis. Hun vraag, 'Wie heeft jou als leider en rechter over ons aangesteld?' raakt een diep gevoel van onzekerheid in Mozes. Hoewel hij zich geroepen voelt tot een taak, wordt hij niet erkend. Dit laat zien dat roeping niet alleen gaat over wat iemand zelf voelt, maar ook over bevestiging en timing. Mozes moet leren dat leiderschap niet ontstaat door zelfbenoeming of eigen wilskracht, maar door afhankelijkheid van God en erkenning van anderen.

De vlucht naar Midjan is een symbool van zowel nederlaag als nieuwe kansen. Mozes laat alles achter en begint aan een periode van afzondering en vernedering. In Egypte was hij een prins, maar in Midjan is hij slechts een vluchteling. Toch is deze periode van ballingschap niet slechts een toevlucht; het is een fase van voorbereiding. Mozes leert nederigheid, geduld en zorg in zijn nieuwe rol als herder. Dit eenvoudige werk, dat sterk contrasteert met zijn leven in het paleis, vormt hem tot een leider die niet alleen kan bevelen, maar ook kan dienen.

Zijn interactie met de dochters van Jetro en zijn daad van rechtvaardigheid bij de put (Exodus 2:17) bieden een glimp van zijn groeiende karakter. Hier zien we een Mozes die, ondanks zijn eigen ellende, bereid is om anderen te helpen. Deze handeling is niet langer impulsief of gewelddadig, maar gericht op bescherming en zorg. Het is een voorbeeld van de zelfopofferende houding die Mozes later zal tonen als leider van Israël.

Mozes' verblijf in Midjan is ook een tijd van rust en stabiliteit. Zijn huwelijk met Sippora en zijn werk onder Jetro geven hem een nieuwe gemeenschap en een nieuw thuis. Toch blijft hij een vreemdeling in een vreemd land, zoals blijkt uit de naamgeving van zijn zoon Gersom: 'Ik ben een vreemdeling geworden, ver weg van mijn eigen volk' (Exodus 2:22). Deze woorden tonen dat Mozes zijn identiteit nog steeds niet volledig heeft gevonden. Hij blijft een man tussen twee werelden, maar deze innerlijke spanning is een cruciaal onderdeel van zijn ontwikkeling. Het bereidt hem voor op zijn latere rol als bemiddelaar tussen God en Israël.

De persoonlijke ontwikkeling van Mozes in Exodus 2 laat zien hoe God hem leidt, zelfs wanneer Hij niet expliciet aanwezig lijkt. Mozes wordt afgebroken in zijn eigen kracht en geleerd om afhankelijk te worden. Hij begint te begrijpen dat rechtvaardigheid en verlossing niet voortkomen uit menselijke kracht, maar uit goddelijke roeping en leiding. Zijn verblijf in Midjan is een periode van wachten en leren, waarin Mozes stap voor stap wordt gevormd tot de leider die hij zal worden. Hier, in de stilte van de woestijn, bereidt God hem voor op een ontmoeting die zijn leven en dat van zijn volk voorgoed zal veranderen.

Lessen voor christenen vandaag

Het verhaal van Mozes in Exodus 2 biedt een rijke bron van lessen voor ons eigen leven. Het confronteert ons met onze neiging om te handelen vanuit eigen kracht en inzicht en het herinnert ons aan de noodzaak van afhankelijkheid van God. Mozes is een spiegel: hoe vaak proberen wij, net als hij, op eigen houtje problemen op te lossen, gedreven door onze emoties of ons gevoel van rechtvaardigheid? Misschien herken je het wel: je wilt het juiste doen, maar je aanpak mislukt omdat je vergeet te vragen wat Gods wil is.

Mozes laat ons zien dat zelfs de beste bedoelingen verkeerd kunnen uitpakken als ze niet geworteld zijn in gebed en afhankelijkheid van de Heer.

Mozes' impulsieve daad – het doden van de Egyptenaar – is een waarschuwing dat we voorzichtig moeten zijn met hoe we rechtvaardigheid najagen. Rechtvaardigheid is belangrijk, maar de manier waarop we die nastreven doet er net zo goed toe. Gods wegen zijn niet de onze (Jesaja 55:8-9) en alleen Hij weet wat het beste is. Wanneer je in je dagelijks leven wordt geconfronteerd met onrecht – of dat nu op je werk is, in je gezin of in de maatschappij – wees dan niet te snel met oordelen of handelen. Vraag jezelf af: 'Zoek ik hier Gods eer of probeer ik zelf controle te houden?' Dit betekent niet dat je passief moet zijn; net als Mozes mogen we onrecht niet negeren. Maar de manier waarop we reageren moet geworteld zijn in liefde, wijsheid en afhankelijkheid van God.

Een andere krachtige les is hoe we omgaan met afwijzing en tegenslagen. Toen Mozes werd afgewezen door zijn eigen volk, stortte zijn wereld in. Misschien heb jij ook wel eens ervaren dat je goedbedoelde acties verkeerd werden begrepen of dat mensen je niet accepteerden in een rol waarvan je voelde dat God je daarvoor geroepen had. Hoe ga je daarmee om? Het verhaal van Mozes laat zien dat afwijzing niet het einde is. Soms gebruikt God juist die momenten van teleurstelling om ons te leren dat we onze identiteit niet moeten zoeken in de goedkeuring van anderen, maar in Hem. Mozes moest leren dat leiderschap niet iets is wat je jezelf kunt toe-eigenen; het is een roeping die God op Zijn tijd bevestigt. Dit vraagt geduld en vertrouwen – iets wat we allemaal mogen oefenen.

Mozes' vlucht naar Midjan leert ons dat periodes van vernedering en afzondering geen verspilde tijd zijn, maar vaak juist cruciaal voor geestelijke groei. Misschien zit jij nu ook in een soort 'woestijnperiode': een tijd waarin je je afgezonderd voelt van je dromen, je roeping of zelfs van God. Het kan voelen als een periode van stilstand, maar Mozes' verhaal herinnert ons eraan dat God deze momenten gebruikt om ons te vormen. Kijk eens terug op moeilijke periodes in je eigen leven – hoeveel heb je daar niet van geleerd? Net zoals Mozes in Midjan leerde om een herder te zijn, bereidt God ons in zulke tijden voor op wat komt. Gebruik deze tijd om te groeien in vertrouwen, nederigheid en geduld. Vraag jezelf af: 'Wat wil God mij in deze periode leren? Hoe kan ik mijn hart openen voor Zijn leiding, zelfs als ik niet begrijp waarom dingen gaan zoals ze gaan?'

Ten slotte herinnert Mozes' verhaal ons eraan dat gehoorzaamheid en afhankelijkheid van God centraal staan in ons christelijk leven. Mozes probeerde in zijn eigen kracht een verschil te maken, maar ontdekte al snel dat dat niet genoeg was. Dit geldt ook voor ons. In plaats van te vertrouwen op onze eigen kracht en plannen, worden we uitgenodigd om onze zorgen en ambities aan God over te geven. Dat betekent niet dat we passief moeten wachten; God roept ons op tot actie, maar wel tot actie die geworteld is in Zijn leiding. Hoe ziet dat er praktisch uit? Begin je dag met gebed, vraag om wijsheid voordat je belangrijke beslissingen neemt en blijf luisteren naar de zachte stem van de Heilige Geest die je richting geeft. Vertrouw erop dat God, net zoals bij Mozes, een plan heeft voor jouw leven – zelfs als je dat nu nog niet ziet.

Mozes' verhaal daagt ons uit om rechtvaardigheid, trouw en afhankelijkheid van God te omarmen, zelfs in de moeilijkste omstandigheden. Wat zou er gebeuren als wij, net als Mozes, leren om onze kracht los te laten en in plaats daarvan te vertrouwen op Gods kracht? Wat als wij onze mislukkingen niet zien als eindpunten, maar als kansen om te groeien? Misschien staan we dan, net als Mozes, op het punt om door God geroepen en

gebruikt te worden op manieren die we ons nu niet kunnen voorstellen. Durf je dat vertrouwen te hebben?

Samenvatting: geloofslessen uit Exodus 2

God werkt door onopvallende middelen om Zijn plan te vervullen

Het verhaal van Mozes begint met een kwetsbare baby in een biezen mandje op de Nijl. Ondanks het wrede decreet van de farao gebruikt God gewone mensen, zoals Mozes' moeder, zijn zus en de dochter van de farao, om Zijn plan te vervullen. Dit herinnert je eraan dat God vaak door eenvoudige en onverwachte middelen werkt om Zijn grote plannen te realiseren. Je mag erop vertrouwen dat jouw kleine daden van geloof en moed door God gebruikt kunnen worden voor Zijn doeleinden.

Vertrouw op Gods timing, zelfs als het lang lijkt te duren

Mozes groeit op in het paleis van de farao en vlucht later naar Midjan na een mislukte poging om zijn volk te helpen. Jaren verstrijken voordat God hem roept om Israël te bevrijden. Dit laat zien dat Gods plannen soms langer duren dan jij verwacht. Maar die tijd is niet verspild; het is een periode van voorbereiding en groei. Leer geduldig te wachten en te vertrouwen dat God alles op Zijn tijd doet.

God ziet en hoort het lijden van Zijn volk

Aan het einde van Exodus 2 lezen we dat God het klagen van Zijn volk hoort en aan Zijn verbond denkt. Dit is een krachtige herinnering dat God niet doof is voor jouw gebeden en jouw lijden niet over het hoofd ziet. Hij is een God die betrokken is en in actie komt op het juiste moment. Dit moedigt je aan om volhardend te blijven in gebed, wetende dat God je ziet en hoort.

Laat je vormen door Gods plan, zelfs als je in de woestijn bent

De jaren die Mozes doorbracht in Midjan waren een tijd van afzondering en beproeving, maar ook van voorbereiding. Het herinnert je eraan dat periodes van 'woestijn' in jouw leven niet zinloos zijn, maar kansen om te groeien in vertrouwen, afhankelijkheid en innerlijke kracht. Laat deze tijden je dichterbij God brengen, zodat je beter voorbereid bent op wat Hij voor je heeft.

De lessen uit Exodus 2 inspireren je om te vertrouwen op Gods leiding en te geloven dat Hij werkt, zelfs in moeilijke en verborgen omstandigheden. Ze nodigen je uit om te leven met hoop, geduld en geloof in Gods timing en Zijn trouw.

Verwerkingsvragen bij Exodus 2

1. Welke betekenis heeft Mozes' afkomst uit de stam Levi in het licht van zijn toekomstige rol?
2. Waarom besloot Jochebed Mozes te verbergen en wat zegt dit over haar geloof?
3. Wat is de symbolische betekenis van het 'mandje' in Exodus 2:3 en hoe verwijst dit naar andere bijbelse gebeurtenissen?
4. Welke rol speelt Mirjam in het reddingsverhaal van Mozes?
5. Hoe toont Gods voorzienigheid zich in de ontmoeting tussen Mozes en de dochter van de farao?
6. Waarom wordt de naam Mozes gegeven en wat is de symboliek achter deze naam?
7. Wat leert Mozes' vlucht naar Midjan ons over zijn identiteit en verbondenheid met zijn volk?
8. Welke functie vervult de waterput in het verhaal van Mozes en wat symboliseert deze plek in de Bijbel?
9. Wat betekent de naam Gersom en hoe weerspiegelt deze Mozes' gevoelens als vreemdeling?
10. Hoe benadrukken de vier werkwoorden in Exodus 2:24-25 Gods diepe betrokkenheid bij het lijden van Israël?

Discussievragen bij Exodus 2

1. Wat kunnen wij leren van Jochebeds moed om Mozes' leven te beschermen, ook al bracht dit grote risico's met zich mee?
2. Hoe kunnen wij in ons leven Gods voorzienigheid herkennen, zoals zichtbaar wordt in de redding van Mozes?
3. Op welke manier kunnen wij ons identificeren met Mozes' gevoelens van vervreemding, zoals hij die in Midjan ervaart?
4. Hoe belangrijk is het om een rechtvaardige keuze te maken, zoals Mozes deed bij de waterput, zelfs als dit nadelen met zich meebrengt?
5. Welke rol speelt geduld in ons geloofsleven, gezien het lange wachten van de Israëlieten voordat God ingreep in hun situatie?

Exodus 3

De roeping van Mozes

In Exodus 3 ontmoet Mozes God bij de brandende struik, waar hij geroepen wordt om het volk Israël uit slavernij te bevrijden. God openbaart zich als 'Ik ben die Ik ben' en belooft Mozes dat Zijn aanwezigheid Mozes' kracht zal zijn. Ondanks Mozes' twijfel verzekert God hem van steun en voorziet een wonderbare bevrijding voor Israël, inclusief herstel van hun bezit. God toont Zijn betrokkenheid en trouw door deze roeping en herinnert aan het verbond met de voorvaderen, terwijl Hij Mozes voorbereidt om Israël naar vrijheid te leiden en Hem bij Horeb te aanbidden.

Bijbeltekst

[1] Mozes was gewoon de schapen en geiten van zijn schoonvader Jetro, de Midjanitische priester, te weiden. Eens dreef hij de kudde ver de woestijn in, en zo kwam hij bij de Horeb, de berg van God. [2] Daar verscheen de engel van de HEER aan hem in een vuur dat uit een doornstruik opvlamde. Mozes zag dat de struik in brand stond en toch niet door het vuur werd verteerd. [3] Hoe kan het dat die struik niet verbrandt? dacht hij. Ik ga dat wonderlijke verschijnsel eens van dichtbij bekijken. [4] Maar toen de HEER zag dat Mozes dat ging doen, riep Hij hem vanuit de struik: 'Mozes! Mozes!' 'Ja, ik luister,' antwoordde Mozes. [5] 'Kom niet dichterbij,' waarschuwde de HEER, 'en trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig. [6] Ik ben de God van je vader, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob.' Mozes bedekte zijn gezicht, want hij durfde niet naar God te kijken.

[7] De HEER zei: 'Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is, Ik heb hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord, Ik weet hoe ze lijden. [8] Daarom ben Ik afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden, en om hen uit Egypte naar een mooi en uitgestrekt land te brengen, een land dat overvloedig is van melk en honing, het gebied van de Kanaänieten, de Hethieten, Amorieten, Perizzieten, Chivvieten en Jebusieten. [9] De jammerklacht van de Israëlieten is tot Mij doorgedrongen en Ik heb gezien hoe wreed de Egyptenaren hen onderdrukken. [10] Daarom stuur Ik jou nu naar de farao: jij moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte weg leiden.'

[11] Mozes zei: 'Maar wie ben ik dat ik naar de farao zou gaan en de Israëlieten uit Egypte zou leiden?' [12] God antwoordde: 'Ik zal bij je zijn. En dit zal voor jou het teken zijn dat Ik je heb gestuurd: als je het volk uit Egypte hebt weggeleid, zullen jullie God bij deze berg vereren.'

[13] Maar Mozes zei: 'Stel dat ik naar de Israëlieten ga en tegen hen zeg dat de God van hun voorouders mij gestuurd heeft, en ze vragen: "Wat is de naam van die God?" Wat moet ik dan zeggen?' [14] Toen antwoordde God hem: 'Ik ben die er zijn zal. Zeg daarom

tegen de Israëlieten: “IK ZAL ER ZIJN heeft mij naar u toe gestuurd.” [15] Ook zei Hij tegen Mozes: ‘Zeg tegen hen: “De HEER heeft mij gestuurd, de God van uw voorouders, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob. En Hij heeft gezegd: ‘Zo wil Ik voor altijd heten, met die naam wil Ik worden aangeropen door alle komende generaties.’” [16] Laat de oudsten van Israël bij elkaar komen en zeg tegen hen: “De HEER, de God van uw voorouders, is aan mij verschenen, de God van Abraham, Isaak en Jakob, en Hij heeft gezegd: ‘Ik heb gezien wat jullie in Egypte wordt aangedaan en Ik heb mij jullie lot aangetrokken. [17] Ik heb besloten om jullie uit de ellende in Egypte weg te halen en je naar een land te brengen dat overvloedig van melk en honing, het gebied van de Kanaänieten, de Hethieten, Amoriëten, Perizzieten, Chivvieten en Jebusieten.’” [18] Je zult bij de oudsten van Israël gehoor vinden, en dan moet je samen met hen naar de koning van Egypte gaan. Zeg hem dat de HEER, de God van de Hebreëën, naar jullie toe gekomen is, en vraag hem toestemming om drie dagreizen ver de woestijn in te trekken om de HEER, jullie God, offers te brengen. [19] Ik weet dat de koning jullie dat niet zal toestaan, tenzij hij daartoe met harde hand wordt gedwongen. [20] Daarom zal Ik met krachtige hand ingrijpen en Egypte straffen, Ik zal er wonderbaarlijke daden verrichten, en dan zal hij jullie laten gaan. [21] Ik zal ervoor zorgen dat de Egyptenaren jullie goedgezind zijn: mijn volk zal niet met lege handen vertrekken. [22] Alle vrouwen moeten aan hun buurvrouw en aan de vrouwen die bij hen in huis wonen, zilveren en gouden sieraden en ook kleren vragen. Die moeten jullie je zonen en dochters laten dragen. Zo zullen jullie de Egyptenaren beroven.’

Toelichting op de bijbeltekst

De roeping van Mozes (Exodus 3:1-10)

Exodus 3:1-10 markeert een indrukwekkend moment in de bijbelse geschiedenis, waarin God Mozes roept om de Israëlieten uit slavernij te bevrijden. Mozes heeft in Midjan een eenvoudig leven opgebouwd als herder van de kudde van zijn schoonvader Jetro, die priester is in Midjan. Deze nederige positie is een sterk contrast met zijn eerdere status als prins in Egypte. Hier in de woestijn, terwijl hij zorgt voor zijn kudde, groeit Mozes in geduld en nederigheid – eigenschappen die later essentieel blijken te zijn voor zijn rol als leider. Zoals eerder Jakob in Genesis 29:15 de rol van herder op zich nam, bereidt Mozes zich, zonder het te beseffen, voor op het hoeden van een nog grotere ‘kudde’: het volk van Israël. Het herderschap leert hem dienstbaarheid en verantwoordelijkheid, kwaliteiten die hij nodig zal hebben als hij straks als leider voor het volk moet zorgen.

Op een dag leidt Mozes zijn kudde ver de woestijn in, richting Horeb, ‘de berg van God’ (Exodus 3:1). Deze plaats, die ook bekendstaat als de berg Sinaï, krijgt zijn heilige status vooral door Gods keuze om zich hier te openbaren. De schrijver noemt de plek nu al ‘de berg van God’, waarmee vooruitgewezen wordt naar de belangrijke gebeurtenissen die hier later plaatsvinden, zoals het geven van de wet aan Israël (Exodus 19). Horeb is dus niet alleen een geografische locatie maar ook een symbool voor Gods aanwezigheid en Zijn openbaring aan Zijn volk. Wellicht zagen de Midjanieten de berg al als een heilige plaats, maar het is Gods openbaring aan Mozes die Horeb in het bijzonder markeert als plaats van aanbidding en heiligheid.

Terwijl Mozes de kudde leidt, wordt hij geconfronteerd met een bijzonder verschijnsel: een struik die in brand staat maar niet verbrandt. De ‘engel van de Heer’

verschijnt aan hem in de vlammen van de struik. Vanaf Exodus 3:4 wordt deze engel geïdentificeerd met de Heer zelf, wat laat zien dat deze boodschapper God volledig vertegenwoordigt en Zijn aanwezigheid en autoriteit belichaamt. Het vuur in de struik, dat niet verteert, is veelbetekenend. Vuur verschijnt vaker in de Bijbel als een symbool van Gods heiligheid, zuiverheid en nabijheid. Ook later in Exodus is Gods aanwezigheid verbonden aan vuur, bijvoorbeeld op de berg Sinaï (Exodus 19:18) en in de zuil van vuur die Israël door de woestijn leidt (Exodus 13:21-22). Dit vuur, dat blijft branden zonder de struik te verteren, verwijst naar Gods eeuwige aanwezigheid en Zijn vermogen om te beschermen zonder te vernietigen.

Nieuwsgierig door dit wonderlijke tafereel, komt Mozes dichterbij om de brandende struik beter te bekijken. Dan spreekt God hem toe met een waarschuwing: 'Kom niet dichterbij. Trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig' (Exodus 3:5). Deze eenvoudige handeling heeft diepe betekenis. Sandalen waren in die tijd vaak gemaakt van leer en hadden contact met vuil en onzuiverheden, symbolen van de aardse wereld. Het uittrekken van zijn sandalen is een daad van respect en erkenning van Gods heiligheid, een symbolisch loslaten van de menselijke onzuiverheid voordat men de heilige ruimte betreedt. Dit gebaar herinnert ons eraan dat Gods aanwezigheid met eerbied benaderd moet worden. De heiligheid die hier wordt uitgedrukt, is later een belangrijk thema in de omgang van het volk Israël met God.

In Exodus 3:6 introduceert God zichzelf aan Mozes met de woorden: 'Ik ben de God van je vader, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob.' Hiermee maakt God duidelijk dat Hij geen onbekende god is, maar de God die al eeuwenlang trouw verbonden is met de voorouders van Israël. Dit roept bij Mozes een diep besef van eerbied en ontzag op; hij bedekt zijn gezicht en durft niet langer naar God te kijken, een uiting van nederigheid en respect. Deze handeling weerspiegelt zijn besef van Gods majesteit en zijn eigen nietigheid.

De Heer maakt vervolgens zijn voornemen bekend. Hij zegt: 'Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien en hun hulpgeroep gehoord' (Exodus 3:7). Voor het eerst noemt God het volk Israël 'Mijn volk', een uitdrukking van diepe verbondenheid en genegenheid. Hij benadrukt dat Hij hun lijden heeft gezien en zich hun lot heeft aangetrokken. Hij zegt: 'Ik ben afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden.' Het Hebreeuwse woord voor 'afgedaald' drukt een fysieke beweging naar beneden uit, een neerdalen van de hemelse troon naar de aarde, wat Gods betrokkenheid bij het lijden van Zijn volk benadrukt. Deze term komt later terug, bijvoorbeeld wanneer God neerdaalt op de berg Sinaï (Exodus 19:11; 34:5). God kiest er bewust voor om persoonlijk in te grijpen en het taalgebruik laat zien dat Hij niet passief toekijkt, maar bewogen is door de situatie van Zijn volk.

God deelt verder Zijn plan: Hij zal Zijn volk uit Egypte naar een nieuw land leiden, 'een land dat overvloedig van melk en honing' (Exodus 3:8). Deze rijke beeldspraak spreekt van vruchtbaarheid en overvloed. 'Melk' verwijst naar de vruchtbare weilanden die geschikt zijn voor veeteelt en de schapen, geiten en runderen die deze grond zullen bevolken. 'Honing' duidt hier waarschijnlijk niet alleen op bijenhoning, maar ook op de zoete vruchtensiroop van druiven, vijgen of dadels, die vaak als zoetstof werd gebruikt. Samen schetsen deze termen een beeld van een land waar de Israëlieten in voorspoed zullen leven, in contrast met de bittere slavernij in Egypte. God noemt ook de volken die momenteel in Kanaän wonen: de Kanaänieten, Hethieten, Amorieten, Perizzieten,